

«Аристократична Україна»: сила традицій і динаміка сьогодення

Галина ДАЦЮК,
журналістка

У п'яте в історико-культурному комплексі "Замок Радомисль" відбувся Всеукраїнський фестиваль етнічної моди "Аристократична Україна", започаткований господинею Замку, заслуженою лікаркою України Ольгою Богомолець. Фестиваль задумався з метою популяризації продукції українських модельєрок і аматорок, які використовують у своїй роботі етнічні мотиви. Щороку свято влітає якесь нову барву, додає нові акценти, долучає нових учасників і учасниць. І цього року тут вирвало традиційне і водночас неповторне дійство краси, шляхетності, творчості, яке поєднало давню історію українського одягу і сучасний погляд на культуру української моди.

За п'ять років Всеукраїнський фестиваль етнічної моди "Аристократична Україна" урізноманітнював заходи, форми, запрошував нових дизайнерок, але непорушним залишився принцип, який заклала засновниця Ольга Богомолець: серед моделей, котрі демонструють одяг сучасних українських дизайнерів, — дружини і матері військових і бійців добробатів, які загинули, захищаючи Україну від російської агресії. Бо саме завдяки їм проведення цього фестивалю стало можливим.

Розпочався захід із духовного Гімну України "Боже великий, єдиний..." у виконанні Галини Довбиш — лавреатки літературно-мистецької премії ім. Лесі Українки 2020 року в номінації "Музична культура та виконавська майстерність". Цього року вона запрошена до складу почесних членів Музичного Товариства Джузеппе Верді в місті Гвадалахара (Мексика) в якості міжнародного учтеля.

Цим урочистим акцентом було задано тональність фестивалю — шляхетність, краса, духовність, традиція.

Розмаїття форм, кольорів, стилів, рішень, велика кількість дизайнерок і учасниць, гостей, які завітали в Замок, засвідчили, що Фестиваль розвивається, стає заходом всеукраїнського масштабу і має потужну культурну перспективу. "Аристократична Україна" наснажила багатьох-багатьох людей.

Вітаючи учасників та учасниць свята, Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Індія в Україні пан Партха Сатпатхі сказав, що жінки в Індії теж мають традиційний одяг — сарі, а сьогодні він бачить, яку багату етноспадщину мають українські жінки. І це вражає! І добре, коли традиція поєднується з сучасністю — тоді вона має майбутнє.

У фестивалі взяли участь як окремі майстрині, так і дизайнерські бренди. Житомирський краєзнавчий музей про-

демонстрував зразки українського етнічного одягу, який носили наші прабабусі у другій половині XIX — на початку XX століття.

На подіумі в концертній залі Музею одна за одною представлялися колекції, змінювалися дизайнерки, моделі, але незмінним залишалося захоплення від побаченого різноманіття. Анна Братасюк створює ексклюзивний одяг і аксесуари ручної роботи. Цей стиль можна характеризувати як "елігантну етніку". Колекції Анни демонструвалися як в Україні, так і в Канаді, Великій Британії, Литві, Лас-Вегасі (штат Невада, США). Пані Анна наголосила, що її прагнення — створити стильні і гармонійні жіночі образи, які мають відповідати як сучасним модним тенденціям, так і національним традиціям. Важливим елементом одягу і аксесуарів її колекції є екологічність. Це означає дати друге життя вже ношеному одягу і створити нові тканини на основі екологічно чистого виробництва. Пані Анна використовує вовну, шовк, льон, кропиву. У виготовленні одягу багато ручної роботи. І звісно, любові, з якою творить дизайнерка, будучи переконаною, що почуття, які закладає модельєрка, зігрівають не лише тіло, а й душу тих, хто носитиме речі.

Закінчення на стор. 15

ВІРА КИТАЙГОРОДСЬКА

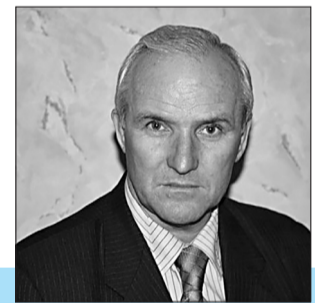
7

ЛЮДМИЛА БОСИК

10

КОСТЯНТИН СУШКО

11

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

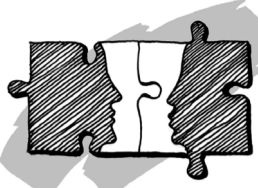
Тижневик "Слово Просвіти" — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного "сприяння" нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ "Альфа-Банк", р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО "Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети "Слово Просвіти" відгукнулися:

1. Голомша Микола Ярославович — 2000 грн.
2. Фиряєва Оксана Валеріївна — 500 грн.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Інформація: шляхи до правди і перемоги...

Нещодавно схвалена Урядом стратегія інформаційної безпеки України до 2025 року спрямована на протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам, захист суверенітету і територіальної цілісності України. Саме в такому контексті відбувалася дискусія на минулотижневій конференції у ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Ефективно протистояти інформаційній експансії Московії можна лише тоді, коли цьому завданню будуть підпорядковані всі необхідні державні та суспільні ресурси. І хоча всім нам хочеться стану нормального життя, проте в близькій перспективі цього не може статися, оскільки на нашій землі, поруч з нами знаходиться ворог, який намагається реалізувати свою імперську ідею – ліквідація української державності, зросійщення населення та знищення української ідентичності.

З 2014-го Україна веде криваву боротьбу за свою незалежність проти москвитів, утративши 7% території; число жертв складає понад 42 тисяч українців, із яких загинуло майже 15 тис. осіб; знищено та вивезено з Донбасу до Росії 27% промислового потенціалу країни. Україна зазнала збитків на суму понад 100 млрд доларів США, що становить близько 20% ВВП.

Такі втрати людського, політичного, економічного потенціалу є критичними для будь-якого народу, проте Україна вистояла, обстоюючи суверенне право на власну Свободу.

Однак разючим дисонансом видаються результати соціологічного опитування 2021 року, коли на восьмому році війни 41% українців позитивно ставляться до Росії, а 17% визначаються. Напрошується відповідь щодо причинності такого стану. Очевидно, що “руськоміртво” глибоко вкоренилося в душах значної частини наших громадян. Чимало їх хоча й не вважають себе “расеянінами”, проте й не прагнуть ідентифікувати себе українцями, ностальгуючи за СРСР, Сталінім, “песнями нашої молодості”, проявляючи нетерпимість до всього українського, окрім, можливо, традиційних галушок, гопака та “несе Галя воду”. Біда не лише в тому, що з таким менталітетом живуть громадяни старшого покоління. Не менш гострі проблеми існують у молодіжному середовищі. Про це засвідчує зовсім “свіже” публічне спалювання державного прапора України на Дніпропетровщині 15-річною школяркою під регіт її знайомих, здійснення подібного кримінального вчинку в Запорізькій області, коли юнак став „героєм“ інтернет-мережі, а житель Маріуполя влаштував фотосесію, спалюючи прапор України, поширивши її в Instagram. Такі факти є непоодинокими і свідчать про негарзди в нашому суспільстві, починаючи з сім’ї, школи, університету, соціального середовища, інформаційного простору, завершуючи владними коридорами.

Пригадую виданий наказ (обласного управління освіти) на початку 1990-х років про обов’язковість урочистого підняття українського Прапора та виконання національного Гімну в усіх навчальних закладах. Невдовзі цей почесний ритуал став нормою, потім знову відбувалися “відкати”. Однак не сподівався, що через три десятиліття Україна стикатиметься з такими ганебними явищами наруги над держав-

ними символами, тим паче в часи війни, котра в різних формах ще довго буде “гібридизуватися” Московією, допоки її не з’їдять імперські воші.

Оцінюючи опубліковану в лютому 2013 року зовнішньополітичну “доктрину Герасимова” (начальник Генерального штабу Збройних сил РФ), стає зрозуміло, що ця різновидна боротьба продовжуватиметься, оскільки міждержавний конфлікт розглядає (за їх визначенням) військові дії в одному ряду з політичними, інформаційними, економічними, гуманітарними. Війна проти України повністю підтвердила агресивну сутність російського плану. Воєнна та інформаційна доктрина, концепція зовнішньої політики РФ передбачають дії як військових, так і невійськових чинників. Тому задовго до анексії Криму та війни на Донбасі Росією була розгорнута інформаційна війна, яку ворог розглядав не як “військову хитрість”, а як реальну зброю масового знищення людської свідомості, тотально впливаючи на мозок, психіку, позицію, поведінку людини і суспільства, деморалізуючи населення, військо, владу, підриваючи силу спротиву. Інформаційний вплив став головним пріоритетом військової та зовнішньої політики РФ. Для України він є глибокою, багаторівневою і багатфакторною кремлівською агресією. Адже його стратегічним завданням було: а) ослабити Україну в політичному, інформаційному, економічному, військовому, світоглядному плані; б) виключити українське питання з порядку денного світового співтовариства; в) окупувати й колонізувати Україну; г) деморалізувати й знищити всі намагання спротиву українців проти московської експансії; не допустити входження України в НАТО та ЄС.

Практично інформаційне поле перетворилося у вирішальний чинник стратегічної битви, підтверджуючи тезу зарубіжних дослідників, що істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації.

Чи можна тоді й нині ефективно протистояти цій інформаційній небезпеці, яка загрожує самому існуванню України як держави? Очевидно, так. Але для цього необхідно радикально змінювати стратегію і тактику передусім державної політики, зважаючи, що інформаційна вій-

на Росії проти України ведеться в комплексі з гуманітарною, світоглядною, кібернетичною, психологічною та релігійною. Вона торкається всіх життєво важливих сегментів, спонукаючи Україну постійно шукати відповіді на вічне гамлетівське питання “бути чи не бути”.

Але передусім необхідно врахувати ті гіркі уроки, що дані нам уже в новітні часи.

Найперше. Головною причиною бід і трагедій є те, що у відповідальний період наші “передні ряди” та влада виявилися зрадницькими, колаборантськими, проросійськи налаштованими. Народ, попри неодноразові відчайдушні спроби, так і не спромігся обирати україноцентричну владу. Період 2010-2013 років ознаменував собою “москвофільський” напрям розвитку держави, що втрачала суверенність, українськість, гідність і національну свободу. Усі вищі ключові політичні та безпекові керівні посади обіймали проросійські елементи, послаблюючи Україну мілітарно, економічно, інформаційно, ментально, закладаючи підґрунтя для московської окупації.

Янукович, Азаров, Ключев, Портнов, Сівкович, Якименко, Калінін, Тоцький, Іляшов, Лебедев, Березовський, Ільїн, Табачник, Захарченко та багато інших були практично тими дійовими особами в Україні, що всіякою сприяли реалізації завдань значної російської “доктрини Герасимова”. Україна до кінця 2013 року, завдячуючи проросійським очільникам, повністю перебувала в кремлівській орбіті впливу. Наслідки зради “верхів” обернулися загальнонаціональними потерпініями. Однак усе ж такі цей урок нами засвоєно слабо.

Адже донині одіозні російські “агенти” нікуди не емігрували, а відкрито на високих рівнях, прикриваючись нібито громадянськими, соціальними гаслами, продовжують діяти в Україні проти української державності. “Новинські”, “медведчуки”, “деркачі”, “дубінські”, “мураєви”..., які не визнають російської агресії, анексії Криму, прав українців на свою Церкву та Мову, володіючи стратегічними активами, зокрема інформаційними, майже безперешкодно здійснюють “руськоміртво” пропаганду. І справа тут далеко не вичерпується лише заборону окремих “московськорупор-

них” телеканалів. Бо хіба низка “суфлерів” розпропаганди на кшталт “наш”-каналу та інших не знаходяться за рівнем своєї ідеологічної “блекоти” в рядах кремлівських “вигнанців”? Зате власник та речник цього ж каналу пішов ще далі. Його (мураєвські) білборди “тут наша земля”!?, розкидані по всій Україні, зухвало виставили навіть перед пропускним пунктом зовнішньої розвідки. А що ми? Продовжуємо обурюватися та “чухати лоби” разом із своєю потураючою та “віротерпимою” Нацрадою з питань телебачення і радіомовлення.

Але знаймо: військова, політична, економічна, культурно-освітня та релігійна сфери сфокусовувалися на Москву саме завдяки антиукраїнській інформаційній політиці (зовнішній та внутрішній). Навіть оборонна галузь в Україні, що знищувалася через удавані реорганізації та скорочення, зазнавала дезінформаційної експансії, щоби притупити громадську увагу. Яке зло супроводжувала така інформація можна пересвідчитися, ознайомившись з аналітичним матеріалом “Успіх чи провал української боротьби з 2014 р. і до сьогодні”. Там зазначено, що “за 2010–2014 рр. танків було розпродано 477 одиниць (Бундесвер 2015 р. налічував усього 225 танків); 330 одиниць БМП, БТР; 94 літаки і БПЛА, 145 вертольотів; стрілецької зброї – майже 740 тис. одиниць; ракетно-артилерійського озброєння – майже 6 тис.; автомобілів – 3016”.

Дезорієнтованими були і майбутні офіцери у військових вишах, оскільки в усіх директивних документах Росія була виключена із переліку ймовірних противників. Натомість туди включалися США та інші країни НАТО. Тому, коли на східних рубежах спішно розформувалися українські військові підрозділи, то в українському суспільстві ледь жеврів локальний спротив цій антидержавній політиці. Він був навіть меншим за антинатовські мітинги “бабусь” в Одесі чи Севастополі.

Росія, плануючи війну проти України, інформаційно, політично, організаційно працювала над послабленням потенціалу ЗСУ, МВС, СБУ; враховувала “східний” вектор орієнтації значної кількості російськомовного населення; сприятливі для себе військово-політичні, економічні, інформаційні умови. На

цьому ґрунті активно проводилося інформаційне зомбування населення, особового складу ЗСУ України, який намагалися “виховувати” на усталених совково-імперських “цінностях”. Україна стала жертвою спочатку інформаційної, а пізніше й військової агресії. Вона виявилася, на жаль, повністю безпорадною проти ворожої інформаційної кампанії та кібератак на офіційні установи.

Ще більш не готовими до цього були в Криму та Донбасі. Утрата Криму і частини Донбасу підтвердила не просто імперську агресивність “позерного” брата – Росії, а й показала недолугість державної інформаційної політики України. Адже важко успішно захищати власний суверенітет, українську державність, територіальну цілісність, якщо в Криму, починаючи з 1991 року, замість проведення системної гуманітарної української політики стали розвиватися й впроваджуватися ідеї чужої держави, ідеології “руського міра”. Хоча російській політиці “м’якої сили” в Криму були притаманні всі неокolonіалістські ознаки, проте до 2014-го Україна не відкрила там жодного україномовного вишу, а МОН України в цей період необґрунтовано й поспіхом видавав ліцензійні права російським університетам у Севастополі. Вища, як і середня та дошкільна, позашкільна освіта, повністю русифіковувалася за мовою навчання та змістом. Закривалися навіть єдині малотиражні україномовні часописи, зокрема “Кримська світлиця”. Кримський ринок книжкової продукції, газет і журналів, телерадіопередач із мовчазної згоди державних мужів України був тотально окупований сусідньою країною, яка готувала агресію, вбиваючи українську душу та рештки національної ідентичності. Нинішні депутати від Севастополя визнають, що головна причина “успіху” анексії росіянами Криму полягає в тому, що “Росія вкладала значні кошти в освіту та культуру Севастополя і це відіграло велику роль у приєднанні Криму до Росії”.

Зазначене нагадує про ті передумови, які зумовлювали втрати суверенності і територіальної цілісності держави. Бо розпад і розлад настають тоді, коли влада перестає турбуватися й опікуватися людськими душами, станом національної свідомості, їх політичною і громадянською культурою. Адже Україна ледь спромоглася на функціонування в Криму 7 україномовних закладів (із 600 шкіл). У Криму та на Донбасі відбулася повна “зачистка” українського фактору з мовчазної згоди влади та політиків, а часто й за їх підтримки. Варто постійно нагадувати (як урок), що до остаточного зруйнування культурно-освітнього простору (українського!) в Криму причетна передусім владна бюрократія. Адже навіть багаторазові звернення громадськості про підтримку єдиної україномовної кримської газети “Кримська світлиця” так і залишалися поза увагою.

Подібні приклади є доконаним фактом як нерозуміння стратегічної важливості українського

національного продукту в інформаційному просторі, так і свідченням зради, свідомого саботажу з боку проросійських “агентів” при владі. Оскільки суспільна (конституційна) затребуваність – формування цінності української національної ідентичності ігнорувалась, то, натомість, продовжувалось “мавпування” ідеології “руського міра”, Така згубна гуманітарна політика характеризувала діяльність (бездіяльність) владних органів в усіх сферах суспільного життя. Повний інформаційний голод на українське слово, книгу, газету, журнал, радіо і телебачення, вкрай незадовільна “політико-виховна” робота в середовищі силових структур призвели до того, що в Криму 2014-го дві третини військових зрадили Україні, перейшовши на бік ворога.

Нині Росія продовжує посилювати інформаційну війну проти України, щорічно витрачаючи понад 1,3 млрд євро на підтримку державних медіа, які ведуть анти-українську інформаційну кампанію (16 загальноросійських, близько 120 супутникових та кабельних телеканалів, 7 телеканалів, що ведуть трансляцію за кордоном, близько 180 регіональних та 30 телеканалів малих міст та сіл). Бюджет телеканалу „Раша Тудей“ та агенції „Россия сегодня“ складає 440 мільйонів доларів, що в 109 разів є більшою, ніж підтримка державних медіа в Україні. Пригадується, як єдиний український державний канал „UA: Перший“ у 2018 році відключали через недофінансування. Роздержавлення ЗМІ за “українським варіантом” нанесло непоправну шкоду суспільству, безпеці країни, національним інтересам. Інформаційний простір був окупований переважно олігархами й чужинцями, які диктували свої “правила і цінності”. Чи Україна здатна протистояти інформаційній агресії Росії, майже перетворившись у прохача милостині, яку можуть подати або ні приватні медіа Коломойського, Фірташа, Ахметова, Пінчука, Суркіса, Шуфріча, Мураєва, Жеваго та інших? Вочевидь, що ні.

Адже більшість їхніх компаній продовжують вести бізнес в Росії, будучи засновниками і членами російських комерційних організацій, опосередковано толерантно і люб’язно ставлячись до тих, хто вбиває українців. Такий собі принцип мирного співіснування і режим найкращого співіснування.

Російський бізнес сьогодні представлений 104 філіями російських компаній. 2020 року в Україні працювало 12970 компаній, які мали російських засновників чи бенефіціарів. Понад 12 тисяч їх володіють часткою в українських компаніях. А тепер спробуємо відшукати в цій сув’язі фетишу грошей, грабежу, капіталів хоча б якийсь слід підтримки створення українського національного продукту, телерадіопередач, зокрема: “Культура”, “Освіта”, “Історія України”, “Бібліотека воїна”, інших людино-творчих програм, часописів на кшталт “Слова Просвіти”. Зась! Олігархат та чужинці, що обдирають нашу землю і людей, ні-

коли не будуть у цьому помічними. Адже нікому не потрібен людина освічений, вихований, свідомий, бо таких важко покріпачувати. Тільки напівосвіченість, що формується на їх етерах “цінностями” на зразок побажань тітки Моті, яка вважала, що “краще бути десять разів звалтованою, ніж один раз українізованою”.

Тому коли сьогодні “реформатори зла” намагаються обмежити канали, подібні “Культурі” на Українському радіо і телебаченні; призначають “проповідниками” і ведучими суспільно-політичних програм на провідних каналах “руськоязычних” (за своєю формою і сутністю); зменшують до смішного державну підтримку творчих національних спілок України; зазіхають на історичні будівлі (Будинок учителя, Будинок кіно, Національна спілка письменників України); доводять видавничу справу до жалюгідного рівня (0,3 книги на душу населення), то слід казати народу правду. Така інформаційна, культурна політика сучасної горе-бюрократії завдає Україні не меншого удару, ніж російські інформаційні кілери. “Вимивання” культури відбувається по вертикалі – від Києва до найвіддаленішого села. Про це дуже переконливо говорила на вже згадуваній конференції Людмила Босик – голова Володимирецької районної “Просвіти” Рівненської області, журналіст, волонтер, дружина Воїна. Її нещодавній поїздка на східний фронт засвідчує про вкрай незадовільну ситуацію із забезпеченням військовослужбовців українськими газетами, журналами, книгами, коли радіо-телепередачі глушаться і перекриваються російськими, а вдома в цей же час закриваються бібліотеки, батьки й діти відчайдушно чинять опір, щоби зберегти мистецьку школу. Просвітяни Северодонецька зазначають, що в Луганському державному університеті внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка студенти висловлюють побажання отримати книги української класики, оскільки якісно опанувати українську мову можна лише читаючи Шевченка, Лесю Українку, Франка, сучасних письменників.

Має рацію відомий музикант, педагог, народний артист України, голова Київської “Просвіти” Кирило Стеценко, заявивши на конференції з питань інформаційної безпеки, що неукраїнська Україна завжди поглинати мистецьку Росію, яку Степан Волковецький пропонує називати лише *Московією*.

Усім миром треба усвідомити, що інформаційна війна з боку Росії ставатиме дедалі жорстокішою і спрямовуватиметься на підірвання морального, патріотичного духу громадян, обороноздатності України. Тому не даймо в Україні жодних шансів “легалізованому” олігархату, “свідомому” колаборанству, запопадливому зрадництву, ностальгуючій совковості, щоби їм довго жити й не тужити. Нам не по дорозі з ними, “хто оминає хрест...”. Про цей шлях українства до правди почуттєво сказала поетеса Майдану Людмила Лось: “Так будьмо, бо ми вже є. / І поступ наш не спинити”.

Як виграти інформаційну війну?

Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка провело онлайн-конференцію на тему: “Українсько-російська війна. Інформаційна політика і загрози національній безпеці України”. Пропонуємо найважливіше з виступів її учасників.

Павло МОВЧАН,

голова ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка:

“Тема цілковитої незалежності України не буде розв’язана, поки ми не вирішимо питання інформаційної безпеки.

Що заважає сьогодні реалізації вже існуючих законів, тих конституційних норм, які були вже давно сформовані? Ще чверть віку тому було прийнято Конституція України. Але не вирішується найважливіше питання, що стосується інформаційної сфери України. Сфери, яка сьогодні на 90 відсотків контролюється тими, з ким сьогодні оголошена війна – олігархами. Практично всі інформаційні канали належать їм. А та невелика частка інформаційної сфери, яка належить державі, не є достатньою, аби впливати на ситуацію.

Переглядаючи наші попередні конференції, я не міг не звернути увагу на тезу, яку виголосив член правління “Просвіти” Юрій Бадзьо ще у 2004 році:

“Українське питання національне має сьогодні два взаємопов’язані аспекти: станомоще їх і перспективи українців. Ганебний стан невольності та дискримінації нації, напівживого існування народу і перспективу національної смерті в разі консервування такого стану або буквальної інтеграції в інші спільноти сходу чи заходу”.

Ще тоді він писав, що Росія для України – визначальне джерело загроз стратегічного масштабу, аж до фундаментального – бути чи не бути українському народові.

І те питання, яке ми сьогодні розглядаємо, є надзвичайно важливим, принциповим і визначальним. Це інформаційна сфера. Усі, хто долучився до сьогоднішньої нашої розмови, усвідомлюють, наскільки воно є стратегічним.

Ми постійно намагалися впливати на ситуацію. Ухвалювали звернення, заяви, проводили прес-конференції та ін., бо усвідомлювали загрози, які існують, які ще не зняті з порядку денного. Це загрози нашому національному буттю. Відчуйні усім, хто долучився до цієї розмови. Ваші пропозиції, ваші зауваги, ваше бачення сьогоднішньої ситуації дуже важливі для нас”.

Іван ЧИЖ,

політик, колишній голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України:

“Головним інструментом як творення, так і руйнування держави, є саме інформаційна політика. Так склалося, що кілька років тому я мав серйозну дискусію з науковцями з питання конституційного права на поширення інформації. Акцентував на тих моментах, які пояснюють, чому ми так далеко зайшли у задачі нашого інформаційного поля. Чому воно таке засмічене, чому засмічені душі українців на багатьох територіях? І чому нам так важко пробивати дорогу до здавалося би зрозумілих речей?”

Україна вже 30 років є незалежною державою. Але в нас до цих пір немає концепції національної інформаційної політики. Хочу нагадати, що у 2003 році я доповідав у Верховній Раді України з цього питання. Пройшла процедура слухання і концепція була прийнята у першому читанні. Ми очікували на друге.

Але у той час вже почали зароджуватися олігархічні канали. Вони ще були слабкі, але вже мали лобі у Верховній Раді. І так звана індустрія за допомогою лобізму не допустила розгляду концепції національно-інформаційної політики в другому читанні. Вдруге повернулися до цієї теми у 2011 році. Але так само вона не була прийнята. За 30 років ми так і не збудували архітектурного ансамблю національно-інформаційної політики.

Від 1991 року маємо багато законів в інформаційній сфері, інші документи інформаційно-правової тематики. Але вони не тільки не внесли лад у правове поле, а навпаки, посяли в нього хаос.

Трохи історії. Ще 6 червня 1991 року Кабінет Міністрів розглянув питання Державної телерадіомовної компанії. Це стало відповідною точкою для її створення. А в 1992 році був прийнятий закон про інформацію, який є базовим і діє й донині. Відтоді український інформаційний простір формувалася достатньо осмислено. Аж доки не провалилася вже згадана концепція.

Коли окріпла так звана індустріальна олігархія, вона робила все для того, щоб всіляко послабити цю систему, забрати шмат-

ки з інформаційного поля держави. Говорили, що інформаційний простір недолугий, що в нього треба пропускати конкурентів. Я вже тоді бачив, до чого це йде.

11 червня у газеті “Голос України” я опублікував великий матеріал. Там лише два абзаци мого авторського тексту. А все інше – лист до Віктора Ющенка, який на той час був діючим президентом України (здавалось би – найпатріотичніший з усіх наших президентів). Там йшла мова про всі ті застороги і загрози, які ми зараз переживаємо. Аж до кримських і севастопольських проблем, до того, що ми втратили інформаційний простір.

Загалом же за час, коли я очолював Державний комітет телебачення і радіомовлення України, написав 15 листів у різні державні інституції і РНБО, прем’єр-міністру та ін. Жодної реакції. Ті проблеми, які ми ставили тоді, сьогодні стали ще більш актуальними.

Думаю, що в час, коли йде гібридна війна, коли інформація йде попереду керма, держава повинна робити все, щоб дати спротив, контраргументацію. Працювати так, щоб нас чув світ, аби достукатися до сердець тих людей, які залишилися на окупованій території.

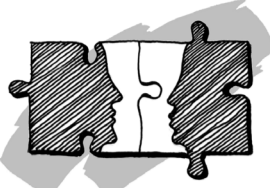
У 2009 році, коли я був керівником парламентського комітету з питань свободи слова, то запропонував до розгляду закон “Про інформаційний суверенітет України”, який також не був прийнятий. В результаті перемагає канал ХІТ – холодильник, інтернет, телевізор. Ми знаходимося у надзвичайно засміченому інформаційному просторі. А це ще більше ускладнює нашу українську перспективу.

Я мав змогу познайомитися з дуже потужним матеріалом Володимира Горбуліна, який був секретарем РНБО. Він, зокрема, сказав:

“Зовнішня агресія Московії обумовлюється внутрішньою ворожечю цього древнього і, очевидно, невадного розгалуження Київської Русі...” Надзвичайно вдала історична розвідка. Нам би поширити її людям, аби розвіяти міф. Тому що в нас навіть деякі історики хочуть відібрати Київську Русь і кажуть, що українці сюди звідкись зайшли і намагаються з себе вдавати державну націю. Нам потрібно усвідомлювати, що це наша земля, і нам не можна віддавати жодної її п’яді в уста наших людей і, тим більше, наших територій.

Суспільне мовлення не може існувати в такому вигляді, в якому воно є тепер. У нас зараз відбувається адміністративно-територіальна реформа. Але в громад забирали інформаційний ресурс. Ми теж розробляли концепцію роздержавлення ЗМІ, але не в тому вигляді, в якому вона існує тепер.

Закінчення на стор. 4-5

Закінчення. Початок на стор. 3

Зараз якийсь місцевий князьок, олігарх платить гроші і отримує доступ до інформації, а громада цього не має.

Обласні державні телерадіомовні компанії зведені до стану пересічних кореспондентських пунктів. А на Суспільне мовлення хоча й виділяються великі кошти, воно не може повноцінно конкурувати з олігархічними каналами.

Я робитиму все, аби змінити ситуацію. Всі канали, які використовують радіочастотний ресурс, що належить всьому українському народові, повинні мати статус суспільних. Хай олігархи фінансують Суспільне мовлення. Тоді у нас з'явиться конкуренція у Суспільному мовленні, зорієнтованому на українську державу.”

Леонід МУЖУК,
кінорежисер, лавреат Шевченківської премії:

“Чим більше рухаємося нібито до української держави, утвердження її незалежності, тим насправді менше її маємо. Вже восьмий рік йде війна, а в інформаційному просторі до цих пір не вживаються радикальні заходи.

Серед інформаційних повідомлень останніх днів є терористичний акт психологічного тиску з одного боку, а з іншого — це просто кримінальний випадок. Маю на увазі обстріл автомобіля, в якому був помічник президента. Слава Богу, люди залишилися живі. А трактують цю подію по-різному. Президент сказав, що це слабкий натяк на те, що нам загрожує, а буде сильна відповідь.

Чи за цим стоїть олігархічний слід, чи зовнішні обставини — важко сказати. Але це так само операція інформаційної війни у вигляді терористично-психологічної атаки. І якщо відштовхуватися саме від фрази президента, то відповідь має бути саме від держави. І держава повинна розробити програму національної безпеки як проти зовнішнього агресора, так і проти внутрішнього.

Що стосується внутрішнього можливого блокування олігархічного впливу, то, можливо, і справді треба дочекатися прийняття відповідного закону. Але щодо зовнішнього мають бути інші підходи. Ми сьогодні обговорюємо питання інформаційної війни, в якій не маємо ні оборони, ні стратегії, абсолютно усунути від того, щоб давати адекватну відповідь російському агресору. Ми начебто намагаємося піклуватися про те, щоб наших людей не обробляли, не сіяли хаосу серед нашого народу. А ворог у цій війні займає стратегічну позицію

Як виграти інформаційну війну?

руйнування української держави. Він абсолютно беззахисний від нашої адекватної відповіді на свідомість його населення, тобто на свідомість імперського контингенту нації, яка знаходиться в колоніальному рабстві.

Держава Україна вже 30 років приміряється до визначення поняття “ворог-друг”. А ворог організований і він на нашій території формує п'яту колону з системою законсервованих агентів. У цій війні може бути тільки один переможець. Але люди не одержують відповідної інформації. Навіть ті, хто залучений до активної військової кампанії.

В українському інформаційному просторі працює чимало московських журналістів, які приїхали сюди з різних причин. І вони в нашому національному ефірі здебільшого відпрацьовують тему дружби народів. І при цьому готують свідомість українців до можливої поразки, яку ми, на їхній погляд, ніяк не обійдемо. Розказують, як нам потім примиритися з державою, яка впровадить путінський режим, і як нам налагоджувати стосунки з Росією.

Ця концепція відпрацьовується на олігархічних каналах, нейтралізує національну ідею, як форму нашого державного існування. І на догоду такому погляду ми навіть організуємо російською мовою канал “Дом” для території, що були силою приєднані до Росії. Ми намагаємося повернути в українську державність жителів цих територій як безневинних людей, на яких не можна покладатися. У тому числі тоді, коли нащадки російських колонізаторів здебільшого організовують там протистояння. Вони діють там доволі ефективно завдяки допомозі російської агентури та російської армії. Вони не можуть вивчити української мови, а ми будемо ласкавим російським словом піддобрювати їх, щоб вони залишилися в Україні і примирилися. Це хибний шлях, який відволікає Україну від розуміння того, як треба діяти.

А діяти з ворогом, який застосовує силу, треба тільки силою. Якщо йдеться про усунення тієї частини людей, на яких зорієнтований канал “Дом”, то треба розуміти структуру цього контингенту — уже фактично сформованого підрозділу, який працює на нашій території за законами Російської Федерації. І витратити силу та фінанси на те, щоб нібито обробляти російською мовою мізки цих людей, по меншій мірі нерационально.

Хай вже краще цей “Дом” з Ганнопольським і Кисельовим працює на території Росії і обробляє казанських татар, які мають задуматися, в якій державі живуть. Там є дуже багато проблем, про які Україна не говорить в силу своєї толерантності.

Україна терпеливо чекає, поки ворог виявить до нас ласку. Це, звичайно, утопічна позиція. Хоча дехто вважає, що це, можливо, найлегший шлях для того,

щоб залучити електорат на свій бік. Насправді сьогодні ситуація вимагає від влади дуже активних і серйозних заходів, аби забезпечити нашу територію від можливого конфліктного протистояння, яке розробляється стратегіями Росії. Якщо не будемо готуватися, то взаємо про це прямим текстом через 2-3 роки.

Олігархічні телеканали дуже часто просто тиражують ті вимоги, ті настанови, над якими працюють у Кремлі. Хваляться, що виграла в Україні лише частину так званої Новоросії.

Руйнування налагодженої державної системи ніякими іншими інформаційними силами не замінити. Наш ворог озброєний неймовірним впливом на території України, в тому числі і п'ятої колони. Він має програму, яку передає через наші інформаційні канали. А наш воїн йде на цю війну з голими руками. До цих пір не створена програма для участі України у цій інформаційній війні. А щоб перемогти, треба діяти і на території ворога.

Усунення тієї проблеми, яка існує для України на Донбасі, нам пропонується у двох напрямках. Або Україна повністю відмовиться від цих територій, або терпітиме до тих пір, поки Москва не “навчить” нас, яке рішення прийняти. Насправді на цій території тепер необхідно діяти за іншою програмою з розумінням того, що так є частина людей, яких треба рятувати, з якими треба працювати. А є частина, яких треба усунути від можливості впливати на суспільну свідомість України.

Проблема інформаційної війни — це аналогія до практики збройних військових операцій, які здійснюються під час звичайної війни. Коли ворог в тебе стріляє, треба давати адекватну відповідь. Але ми не маємо з чого стріляти. Наш український інформаційний простір знекровлений. А олігархічний простір не є українським. Швидше це навіть система імітації для того, щоб усунути нас від вирішення наших проблем”.

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ,
голова Івано-Франківської об'єднання ВУТ “Просвіта”:

“Порушена сьогодні тема надзвичайно актуальна і важлива. Далеко не всі розуміють, що Московія-Росія є екзистенційним, історичним ворогом України. А отже, маємо зробити багато речей. По-перше — недостатньо висвітлювати історичні корені нашого

буття. На мою думку, яку я висловив ще у 2014 році, слід називати Росію Московією. Принаймні дискусія з цього питання могла б бути проведена на загальноукраїнському рівні.

Хочу нагадати, що Тарас Шевченко називав Росію не інакше як Московією, а росіян — москалями. Відомий історичний факт, що до Петра I весь світ знав Росію як Московію і до 1721 року називав її так.

У світі існує така практика, коли кожен народ називає інший так, як вважає за потрібне. Ми називаємо країну Німеччина, росіяни — Германия, а самі німці — Deutschland. Те саме про Грузію, яку англійці називають Джорджиєю, а самі грузини — Сакартвело. Це можна говорити і про Чорногорію. Таку дискусію варто розгорнути для того, щоб потім було прийняте відповідне рішення на рівні Верховної Ради України”.

Кирило СТЕЦЕНКО,
голова Київського міського об'єднання ВУТ “Просвіта”,
народний артист України:

“Вже говорилося про те, що телеканал “Дом” збирається воювати за Україну російською мовою. Тут дуже важливо розуміти, що українська мова і культура — це не лише інструмент, а це фактично наша стратегічна мета. Цей момент недооцінений нашими ідеологами, політиками.

А українські вороги свідомо протиставляють духовні і матеріальні аспекти, які є цілісними для нормальної держави. Як я вже неодноразово писав у соціальних мережах, нам потрібна сильна і українська Україна. Бо слабка Україна програє у протистоянні Росії, а неукраїнська Україна сама добровільно стане частиною, включиться в цю імперію. Тому не можна допускати, щоб питання української культури, мови, ідентичності перетворювалися лише на додаткові елементи.

Не можна плутати стратегічну і практичну мету. Та стратегічна мета, яка робить нас нами, це якраз і є культура та мова. А територія і економіка (можливо це комусь здатися парадоксальним) є вже засобами та ресурсами захисту своєї українськості. Тому, що ми є спільнотою і цінуємо себе як спільнота, бо вона є українською. Або в якихось історичних обставинах стає російською.

Тому питання фізичного виживання може бути в конфлікті зі збереженням своєї культурної

ідентичності. Не можна тупо протиставляти одне другому, а треба вміти узгоджувати, розводити на різні поверхні важливості. Стратегічний рівень — це найвищий рівень; тактичний рівень — другий, а ресурси і засоби — це третій рівень. Ця система працює коли одночасно є і стратегічна мета, і тактична майстерність, і володіння ресурсами та засобами. Саме тоді українська Україна може мати майбутнє.

Інші варіанти — неукраїнська сильна Україна перестає бути собою. А українська Україна, яка не здатна себе захистити, якщо вона буде навіть дуже українською — просто програє у протистоянні з сильним ворогом.

Ми, як мишляча частина нації, будь-якого духовної еліти, безумовно повинні роз'яснювати важливість кожного з цих елементів, тому що нація — це система, а не якісь фрагменти чогось.

Тактика завжди має бути наступальною. Почитайте праці будь-якого теоретика інформаційних війн, де сказано, що сторона, яка захищається, завжди програє. І наша стратегічна помилка дотримуватися мужицької психології. Є така російська приказка: “Пока гром не грянет, мужик не перекрестится”. А ми не мужики, ми еліта. Ми нащадки Ноя. А Ной готувався до того, щоб рятувати все живе від потопа. Він мислив стратегічно. А якби думав ситуативно, то був би таким самим розгубленим, як і всі тварі, яких він посадив на човен.

Аби зробити великий човен, його потрібно будувати роками. Стратегічне мислення дозволяє ставити пріоритети, зробити ієрархічну піраміду цінностей, де є головне, чим не торгують і не розмінюються.

В інформаційній війні виграв лише той, хто є наступальним. 1991 рік — Незалежність, потім Помаранчева революція, Революція Гідності. Ці шанси не були використані. Не можна розробляти стратегічні речі тоді, коли ти маєш владу. Їх треба розробляти, коли влади немає. Цими речами можна буде скористатися потім, коли прийде історичний момент”.

Ольга КРЯЖИЧ,
голова Севродонецького об'єднання ВУТ “Просвіта”,
доцент Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля:

“Ми прекрасно розуміємо, що ніяким чином не схилимо старше покоління на бік Украї-

ни навіть тут, на звільнених територіях. Тому акцентуємо увагу саме на роботу з молоддю і саме в інформаційному просторі. Вже третій рік створюємо бібліотеку української книги в нашому університеті. Таку ж бібліотеку допомагаємо створити у Кременецькому лицейі. А днями розпочали роботу по створенню бібліотеки патріотичної книги в Луганському університеті внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.

Виявляється, художньої літератури в цьому університеті взагалі немає. Це просто не передбачено бюджетом установи. Ми зі своїм колегою-просвітлянином Андрієм Фомінін передали декілька пакетів книжок майбутнім поліцейським. Запитали в них, які б ще видання ті хотіли б отримати, на що вони відповіли: “Художні твори українських класиків Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. Ми хочемо, щоб наша мова була грамотною. А цього можливо досягнути лише за допомогою класичного книжкового слова”.

Хочемо передплатити для молоді періодичні видання. Також прошу всіх небайдужих, у кого твори класиків стоять на книжкових полицях, — передайте їх нам, у нас дефіцит цього всього”.

Петро ЧЕРНЕГА,
доктор історичних наук, професор
Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова:

“Ми повинні пам’ятати, що нашим гаслом мають бути слова: “Вічний, споконвічний опір Москві”. Москالی ніколи не бажали Україні щастя. Ще починаючи від часів Київської Русі і, особливо, після революції 1917–1918 років. Гаслом московського комуністичного уряду було: “Нам потрібна Україна без українців”. Їм не потрібні українці, їм потрібна українська земля, її багаті ресурси. І, звісно, ті кадри, які будуть на них працювати, якщо асимілюються. Для цього їм необхідно було відновити інформаційну боротьбу з нами. А наша інформаційна боротьба має полягати в тому, щоб розкрити варварський зміст московської влади, московської ідеології.

Іван Огієнко писав: “Москва гнітить нам тіло і душу”. Давайте візьмемо ці слова за наше гасло. Вся інформаційна політика сьогодні має бути зосереджена на радіо, телебаченні, інших ЗМІ сам під таким гаслом. Під цим гаслом ми розкриваємо і етногенез москалів, якого вони походження. У нас з ними не може бути ніякої спільноти.

Маємо звернутися до всіх органів влади — президента, мініс-

терств тощо. Нам дійсно мають повернути наші канали. На цих каналах має йти мова про нашу незалежність, наше майбутнє, про нашу мову, про стан нашої культури. Повинні там розкривати нашого ворога — його побут, його відмінність від українців.

Треба врешті заборонити канал “Наш”. Я вже не кажу про пресу. Ми маємо формувати ненависть до цього режиму — московського, царського, путінського. Так, як це роблять вони у своїх передачах, що не слово, то ненависть до України.

Також ми повинні покінчити з олігархами. Треба згадати тактику Рузвельта і Черчилля, які зібрали олігархів і сказали: “Гроші в оборону. Переможемо — повернемо!” і забрали в них мільярди доларів.

А що сьогодні робить влада? Вона боїться української єдності, усвідомлення необхідності боротьби з заклятим споконвічним ворогом і тому веде таку політику.

Про Голодомор ми чуємо лише в останні тижні листопада. А це має бути щотижнева передача. А також про ту саму війну, в якій ми стільки втратили, воюючи з гітлерівським та сталінським режимами. Народ всього цього не знає”.

Іван ВЕТРОВ,
голова Рівненського об’єднання
ВУТ “Просвіта”, перший проректор
Рівненського інституту післядипломної освіти:

“Треба ставити Україну вище всього. Наше просвітянське лобі повинно врешті мати місце у Верховній Раді України. Тоді з’являться постанови, якими буде регулюватися інформаційна політика.

Хотілося б поговорити про книгу. Дійсно, в останні роки суттєво покращилося книгодрукування. Але все ж відчувається брак художньої літератури. Тут говорили, що потрібна українська художня література нашим друзям на сході. Ми зробимо все, аби в них було її більше. Вона допоможе загартуватися в інформаційній війні тим, хто сьогодні надягає погони і буде захищати нашу незалежність.

Дуже важливо, щоб про такі зустрічі повідомляли завчасно. У нас є хороші доповідачі, які розкажуть про ті події, які відбувалися на Західній Україні. Зокрема, про героїзм українців. Та інформація, яка сьогодні передається на схід, переважно викривлена. Історики повинні говорити про це, посилаючись на літературні джерела, вказувати, де знаходиться ця інформація. Треба, щоб ми готували такі доповідачі”.

Людмила БОСИК,
голова Володимирецького об’єднання
ВУТ “Просвіта”,
журналістка газети “Володимирецький вісник”:

“З 2015 року я працюю з волонтерами. Мій чоловік контрактний військовий. Я дуже добре знаю цю тему. Мала цього літа нагоду проїхатися разом з волонтерами Донеччини. Об’їхали практично всю доступну зону навколо Донецька. Відвідували військові частини, цивільних. У Покровську були у релігійному містечку, де протестанти опікуються біженцями з зони бойових дій. А також в інтернаті в Залізному, де опікуються дітьми. Мовна і демографічна ситуація просто катастрофічна.

Якщо говорити про інформаційну війну, то ми не воюємо, а програємо на всіх фронтах. У людей немає українського телебачення, радіо, української преси. Позбавлені його і військові частини. Тому що в Луганську і Донецьку стоять потужні глушники. Транслюється лише все російськомовне.

Коли розмовляю з чоловіком по телефону, то ми не воюємо, а програємо на всіх фронтах. У людей немає українського телебачення, радіо, української преси. Позбавлені його і військові частини. Тому що в Луганську і Донецьку стоять потужні глушники. Транслюється лише все російськомовне.

Коли розмовляю з чоловіком по телефону, то умикаю голосовий зв’язок, аби він і всі інші воїни, які знаходяться у бліндажі слухали різдвяну службу, інші важливі для нас речі. Він зізнався, що якби не телефонувала родина, то за тиждень бійці б почали слухати те, що говорить телебачення Росії і вірити йому. Наш ворог здійснює дуже потужну інформаційну агресію.

Тепер щодо бібліотек. На сьогодні у військових частинах увійшло за добре правило організувати каплички. Є такі каплички як пересувні, так і стаціонарні. Було б дуже добре дати в них хоча б по 10-15 примірників тієї літератури, про яку ми говоримо.

Сьогодні, внаслідок децентралізації, практично ліквідована бібліотечна система, інші заклади культури по всій Україні. У нашій громаді, наприклад, прийняли рішення про ліквідацію всіх закладів культури, в тому числі і мистецької школи.

Я підняла великий резонанс, цим питанням зацікавилася прокуратура і рішення було скасовано. Але бібліотечні працівники залишилися лише в центральній громаді, інших скоротили. А в мистецькій школі фактично виставили за стіни дітей з іншої громади. Якщо раніше за навчання у цій школі батьки сплачували приблизно по 160 гривень на місяць, то тепер — 500. Наша депутати вважають так: “Якщо батьки

хочуть елітних дітей, то нехай платять”. На культуру в нашій громаді на рік виділяється лише 3,5 мільйони гривень, а на апарат селищної ради — 189.

Ми говоримо не про війну, ми говоримо про агресію. На війні етику треба відсовувати, а бути жорстокими, категоричними і прямолинійними. Ми пам’ятаємо, що робили з письменниками, дисидентами. Якщо ворог перемає з нами буде те саме, нас просто знищать.

Як я вже згадувала, що нещодавно повернулася з Донеччини. У Залізному до війни було 25 тисяч населення. Зараз — приблизно 5. Всі жили за рахунок шахт. Зараз цього немає. Там суцільний алкоголізм, суцільна наркоманія. Сьогодні треба принципово ставити ці питання. Нині, коли йде сильна інформаційна агресія, потрібен адекватний опір з нашого боку.

У нас є сили, здоров’я, можливість, знання. Нам треба писати, знімати, показувати відзняте. Нам треба займати простір позитивом. Там, де буде пусте місце, його займе негатив”.

Володимир СЕМІСТЯГА,
голова Луганського об’єднання
ВУТ “Просвіта”:

“Ми повинні зрозуміти, що йде не просто гаряча війна, а в першу чергу війна за серця і душі людей. Безумовно, ми хочемо перемоги в цій війні, хочемо врятувати нашу Вітчизну, наших людей.

З іншого боку — проблема контрагітації. Що ми можемо, що потрібно і як протидіяти інформаційній агресії. Написані тисячі статей, сотні монографій, захищені десятки дисертацій з цього питання. Лише бери і втілюй у життя проекти, які пропонують науковці.

Але ми знаємо, хто прийшов до влади. Настільки ці люди освічені. І годі сподіватися на те, що вони задіють цей матеріал. З іншого боку ми розуміємо чий інтереси захищає і обслуговує наша влада. Немає і ніколи не буде України в їхніх серцях.

Першою у Європі, хто застосував інформаційну і політико-психологічну війну, була Німеччина під час Першої світової війни. І хоча вона прогнала, але уроки не минули даремно. Їх перейняла радянська Росія. Вона втілює їх у життя і сьогодні. Нас намагаються переконати, що ми провалилися в епоху радянсько-центризму. А якщо так, то є держава, яка всіх об’єднує. Всі повинні об’єднуватися навколо Москви. Хто цього не хоче — той ворог. Таким чином Україну розглядають як ворога,

якого треба знищити. Те ж саме пропонують здійснити стосовно всього іншого світу.

Я хотів би наголосити на тому, що відомий російський історик і філософ Віктор Петров чітко говорив про те, що коли настає щось нове, то позаду нього тягнеться старе. Це ми бачимо і сьогодні.

Переконаний, що перемога буде за нами. Але якою ціною? Наведу приклади. У прифронтовій зоні вздовж Луганської області зруйновано 13 бібліотек, книжок немає. Поруч потужні телетрансляції з Луганська, де сидять окупанти. Що зробили держава, аби закрити цю ділянку? Нічого. Лише волонтери встановили малопотужні пристрої, які глушать ті сигнали, що йдуть з Луганська. Це ж стосується прифронтової зони і з боку самого Донецька.

Ні на Луганщині, ні на Донеччині ви не зможете купити українську газету, придбати українську книжку. Проте на окупованих територіях видається близько 200 газет і журналів. У самому Луганську виходить 3 журнали для дошкільнят. І скрізь заборонена українська мова, українська книга.

А що робить держава, що робить Верховна Рада, Кабінет Міністрів України, президент для того, щоб цього не було? На жаль, ворог знаходиться не лише на кордоні, але й у нас у серці, у нашій столиці. І генерує те, що подає нам ворог.

Перед нами стоять надзвичайно складні завдання. Пригадайте Тараса Шевченка: “Нема на світі України, Немає другого Дніпра”. Правда завжди перемагає. Нам потрібно зробити все, щоб не тільки вистояти в цьому світі, а й стати потужною європейською державою”.

Павло МОВЧАН:

“Ми починали нашу розмову словами Юрія Бадзя. Хотілося б ними і завершити:

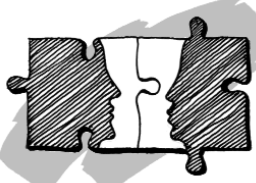
“Не будемо мати майбутнього, якщо не заявимо про своє, на 100 відсотків, право свободи і не спроможемось утілити його в усіх сферах дійсності. Насамперед, власного духу”.

Від нас значною мірою залежить, якою буде ситуація. Ми ніколи не погодимося з тими сюжетами, які нам нав’язують. Можемо навести десятки прикладів, починаючи від децентралізації, закриття бібліотек, не видання книг. Прекрасно розуміємо, хто довів до такого рівня.

Продовжують спекулювати на темі російської мови. Бо хочуть завоювати голоси для того, щоб продовжувати свої мандати на владу в Україні. Але так не буде, бо є ми з вами”.

У роботі круглого столу також взяли участь Микола Шкурко, голова Ніжинського об’єднання ВУТ “Просвіта”; Олексій Шевченко, голова Сумського об’єднання ВУТ “Просвіта”; Георгій Філіпчук, доктор педагогічних наук, академік НАПН України.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Буковинські просвітяни в інтер'єрі доби

Зі звітом про роботу Чернівецького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка за 2018–2021 роки виступила Світлана МАСЛОВСЬКА, в. о. голови ГО «Чернівецьке обласне об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка.

Члени правління, ради, активні просвітяни за 4 звітних роки зробили — хтось більший, хтось менший — вклад у розвиток буковинської «Просвіти». Це була наша спільна праця. Подякуймо нашому багаторічному керівникові Остапові Васильовичу Савчуку за сумлінність, мудрість, інтелігентність та патріотизм, за багаторічну працю на ниві просвітництва!

ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка керувалося насамперед головним документом — Статутом і планами роботи, з яких дещо вдавалося виконати, але багато чого не запроваджено і на це були об'єктивні та суб'єктивні причини, зокрема пандемія. Але, однозначно, ми ніколи не були осторонь проблем, викликів, протистоянь, якщо це суперечило нашому головному завданню — єднанню навколо національної ідеї, української мови, освіти, культури, духовності. На тлі російсько-української війни, яка триває уже восьмий рік, насадження московським агресором чужинських ідей, їхніх брудних інформаційних пропагандистських гасел, ще більше загострюються проблеми. Буковинська «Просвіта» була на сполох, коли потрібно було піднятися на захист української мови (скасувати сумнозвісний закон Ківалова-Колесніченка) чи новоствореної ПЦУ. Ми відправляли численні звернення до обласної влади, Кабінету Міністрів, Президента України, Верховної Ради України — з вимогою відреагувати на беззаконня проросійських сил у питаннях мови і церкви. 2018 року «Просвіта» стала активним поборником справжньої Української церкви і була в числі перших активістів під час переходу буковинських громад з-під впливу московського патріархату до ПЦУ. Прикро, що той порив завмер із приходом нової влади, і зараз декілька релігійних громад області, які більшістю голосів виявили бажання бути в лоні ПЦУ, і досі моляться на вулиці. Їхня стійкість заслуговує на повагу, і ми всіляко намагаємося їх підтримувати.

Упродовж звітної періоду і навіть під час пандемії ми намагалися не порушувати сталих традицій відзначення Дня української писемності та мови (9 листопада) біля пам'ятної стели літописцям Руси-України. Щороку в серпні збираємося біля пам'ятника буковинському Кобзареві і нагороджуємо лавреатів премії імені Юрія Федьковича (за сприяння нашого мецената пана Олексія Каспрука). Хороша ініціатива буковинської «Просвіти» була запроваджена ще 2016-го — написання всеукраїнського диктанту Національної єдності під гаслом «Мова — моя сподвижницька слава».

За звітний період проводили круглі столи, конференції з питань збереження української мови, церкви, культури, літератури тощо, учасниками яких були не лише просвітяни, а й науковці, освітяни, інші громадські організації Буковини, активні буковинці.

Розглядаючи тему «Церква як одна з важливих складових творення Незалежності України», Заставнівська «Просвіта» свого часу зніціювала хресну ходу до Василівського Свято-Преображенського монастиря, спорудженого на місці народження першого митрополита Буковини і Далмації Євгена Гакмана. Сьогодні це загальнообласний захід, бо прочанами є мешканці з усієї Буковини. До речі, в квітні цього року нам вдалося організувати вшанування пам'яті Євгена Гакмана офлайн і онлайн. До онлайн-конференції долучилися пред-

На звітно-виборній конференції Чернівецького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка головою Чернівецького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» обрано В. М. Китайгородську, заслуженого працівника культури, лавреатку відзнаки «Золоте перо України», відому письменницю та журналістку. Щиро вітаємо Віру Микитівну з такою великою довірою просвітян!

ставники духовенства області, просвітяни з інших областей.

Буковинська «Просвіта» завжди була активною учасницею онлайн-конференцій, які проводило Центральне правління «Просвіти» в Києві. Загалом члени нашого правління беруть участь у всіх заходах державного значення.

Ми пишаємося солідним виданням «Просвіта Буковини» і перевиданням «Рускої бесіди». Незважаючи на те, що не отримали фінансування на журнал «Буковинська ластівка», ми його ви-

даємо. Дякуємо нашій відповідальній секретарці Марії Пелех за її наполегливість у творенні дитячого журналу всупереч проблемам, а також за рубрику «Просвітянські обрії» в газеті «Буковина». До слова, в загальнонаціональному конкурсі «Українська мова — мова єднання» за україноцентричне наповнення журналу «Буковинська ластівка» обласна «Просвіта» отримала диплом 1-го ступеня. Сьогодні варто віддати належне нашим незмінним, вірним партнерам — бібліотекам, а надто — обласній імені Михайла Івасюка. Широ дякуємо пані Наталії Філяк, Марії Довгань і всім працівникам, з якими ми разом організуємо чимало просвітницьких заходів. Також шире спасибі за співпрацю Національному університету ім. Ю. Федьковича, зокрема пані Тамарі Марусик і Світлані Героговій та медуніверситету — пані Ніні Зорій. Наукові, освітянські, просвітницькі онлайн-конференції — це теж невід'ємний вид діяльності, особливо поширений у період пандемії.

Про роботу районних організацій ВИЖНИЦЯ. Цей район завжди був флагманом просвітниць-

ких ініціатив. Зокрема, в онлайн-конференціях, які організували Дмитро Никифорак і Людмила Бердюк за останні пів року, участь брали освітяни, бібліотекарі, молоді вижничани.

ГЛИБОКА. Цей район вважається потенційно просвітницьким. Конференція до 150-річчя Лесі Українки — це була новизна, імпреза насичена пізнавально, незвично, із залученням представників Києва та Сходу України. Зібрання це цікаво організували пані Олександра Возняк та Олена Репіна.

ЗАСТАВНА. Заснований фестиваль давньої пісні імені Євгенія Ярошинської «Буковина автентична», на жаль, і цього року не відбудеться. Він вимагає великих затрат, а якщо буде карантин — гроші, які дістаються нам нелегко, просто пропадуть. Заставнівська «Просвіта» має засновану мистецьку премію ім. Миколи Івасюка, всесвітньо відомого художника, якого радянська репресивна машина знищила 1937-го. Вручення премії проводимо завжди (якщо карантин — на вулиці, біля пам'ятника художнику). Цьогоріч велелюдно відзначили 80-ті роковини трагедії на річці Дністер (міст Кострижівка-Залишки), де було задіяно близько 500 людей, у тому числі багато молоді. Ходу пам'яті організуємо разом із учасниками бойових дій на Сході України та волонтерами дуже часто (до річниці Євромайдану, Героїв Небесної Сотні, до Дня Незалежності), флешмоби до Дня Героїв Крут — у січні, біля пам'ятника Шевченку — в березні, до Буковинського Віча —

Із Резолюції звітно-виборної конференції громадської організації «Чернівецьке обласне об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка від 17 вересня 2021 року

Виходячи з реальних викликів і загроз, які постали перед Україною: військова агресія Московії, існування в країні й на Буковині внутрішніх антинациональних сил, учасники конференції заявляють про готовність і надалі діяти консолідовано з просвітницькими організаціями районів області та ОТГ, а також з усіма національно-патріотичними громадськими організаціями Чернівецької області. Головними просвітницькими заходами діяльності «Просвіти» і надалі залишається реалізація національної ідеї, побудова національної держави та сильного громадянського суспільства.

Заради збереження і розвитку національної ідентичності, духовної, політичної консолідації українського народу продовжуватимемо напрацювання авторитету й централізму української мови, підтримку Православної Церкви України, суверенності культурно-інформаційного простору на Буковині, україноцентричної політики влади нашого краю, європейськості розвитку та безпеки держави. Стратегічним завданням для просвітницького руху було і залишається формування національної свідомості громадянського суспільства. Маючи величезний досвід

боротьби «Просвіти» за Україну, освіту, культуру, школу, церкву, українську мову, ставимо перед собою завдання обстоювати людську, національну і державну гідність — як основну складову поступу нашої країни та прогресивного розвитку українства.

Налагодити тісну співпрацю «Просвіти» із закладами освіти, в тому числі з вищими навчальними закладами Чернівеччини; закладами культури, музеями, духовними центрами храмів Православної Церкви України, іншими україноцентричними духовними центрами промисловими та сільськогосподарськими підприємствами області, активними приватними підприємцями-патріотами, новосторонніми об'єднаннями територіальних громад щодо формування національної свідомості мешканців краю.

Запровадити перевірену Заставнівською «Просвітою» нову форму організації просвітницьких заходів у храмах Православної Церкви України.

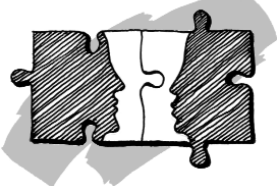
Одним із головних завдань недопущення скорочення культурно-мистецьких установ нового складу Правління та Ради «Просвіти» вважати відновлення закритих бібліотек і бібліотечних систем як одного з головних партнерів у просвітницькій діяльності краю.

Створити при культурно-мистецьких установах просвітянські центри для співпраці з творчою елітою краю щодо збереження та репрезентації національної історичної пам'яті, культурних надбань, вшанування героїв Майдану, ООС, гармонійного розвитку громадянського суспільства.

Для оптимальної результативності та висвітлення просвітянської діяльності залучати засоби масової інформації, представників партнерських громадських об'єднань.

Для покращення діяльності у віддалених районах області відновити проєкт «Просвітянський десант».

За останні роки «Просвіта» Буковини, як і України загалом, багато втрачає через «старіння» складу членів нашого товариства. Ставимо перед собою одне з головних завдань: активувати роботу молоді «Просвіти», долучаючи до її діяльності молодих науковців, студентів, фахівців, волонтерів, Учасників бойових дій на Сході України, учнів шкіл і середніх спеціальних навчальних закладів.

в листопаді. Це обов’язкові заходи, які не залежні від пандемії, бо відбуваються на вулиці, де ведемо відкритий діалог, до якого долучається все більше людей. Нова форма просвітницької роботи — організація заходів у храмах ПЦУ. Це дієво. Заставнівська “Просвіта” разом зі священниками ПЦУ і з обласною організацією спілки письменників України (голова Василь Джуран) організували їх трічі.

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА, письменниця, голова обласного осередку Всеукраїнського об’єднання “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Маємо й чимало проблем. Упродовж останніх 4-х років ми так і не налагодили просвітницьку співпрацю з колегами із бессарабської частини області (Сокирянщина, Хотинщина, Кельменеччина). Це, як то кажуть, неоране поле. Туди треба їхати, адже живе спілкування нічим не заміниш. На перешкоді може стати карантин, але потрібно зустрічатися. Так само треба налагоджувати зв’язки, тісніше співпрацювати з вишами Буковини, промисловими підприємствами, влаштовувати творчі, поетичні, письменницькі зустрічі. Люди цього потребують.

У нас є опоненти. Їх багато, вони різні за віком, статтю, соціальним станом, освітою і місцезнаходженням. І вони твердять: “Просвіта” на сьогодні віджила, це — рудимент громадської діяльності, бо всі уже все про все знають. Усі уже просвічені новими технологіями, соціальними мережами, засобами зв’язку, оцифруванням і окільцюванням світового простору. Отже, що нового і цікавого (особливо для юні й молоді) може дати старий потяг, завантажений застарілими книгами і журналами, посіпанними пороком старими історіями про нашу історію? Але якби 2014-го наші добровольці й волонтери, які стали на захист кордонів України, засумнівалися в доцільності боротьби, Путін із Жириновським на пару прогулювалися б і столичним Хрещатиком, і вулицею Грушевського, і навіть вулицею Ольги Кобилянської в Чернівцях. А те, що нам понад три століття доводиться боронитися від наглих кочівників, те, що вони повлазили до всіх наших силових і оборонних, владних і релігійних дверей, — це наслідок того, що просвіти не вистачало, її було замало, і просвіт’яни в особі письменників, науковців, митців, духівників нищили ті ж кочівники в першу чергу.

Молода “Просвіта”. Це проблема не лише Буковини. Ми впродовж багатьох років не омолоджували нашу організацію. Це ще належить зробити. Як? Пропозиції можна вносити хоч сьогодні, особливо до плану наших подальших дій. Один із методів — написання проєктів щодо розширення сфери діяльності обласної “Просвіти”. З цим може впоратися активна прогресивна молодь Буковини.

Завдань у нас дуже багато. Плани — навіть на близьку перспективу — важко спрогнозувати. Але намагатимемося й надалі бути флагманом у справі збереження українського слова, культури, духовності, наших традицій, звичаїв — все, що потверджує нашу ідентичність. Саме цими принципами у своїй роботі обласна “Просвіта” керується і нині.

Дякую всім активним членам правління, ради за розуміння і особистий вклад у розвиток “Просвіти” на Буковині у звітний період. А новому керівництву широко бажаю врахувати всі прогалини в нашій роботі, активізувати її і надалі — наснаги, успіхів і високих результатів.

Створімо армію “Просвіти”

ховний подвиг. В умовах цісарської та москвофільської облоги вони згуртувалися з амбітною метою — об’єднати українство від Карпат до Кубані. Вивершити в собі громадянське і національне начало. Осць якою була їхня мета. Вона була реалізована частково. І не скоро. І не скрізь. Але впливи, рухи, потуги передової просвіт’янської еліти здобули всеукраїнського масштабу і впродовж усього свого існування чинили послідовну, наполегливу, переконливу, українську справу. У радянські часи “Просвіту” дуже ловко замінили товариством “Знання”, до якого поряд із комуністичними ідеологами записали вчену та мистецьку когорту відомих і впливових людей. Але товариство вимушено зосереджувалося переважно на радянських догматах, на підміні просвіти, історії і релігії.

настрої, вчинки. Свого часу замордовані засланнями, голодоморами, тюрмами, розстрілами, безкінечними переслідуваннями українські сім’ї не дали відповідної кількості нащадків. Просто не народили. І ось — результат: від сили 25 відсотків розумово, ментально, духовно зібраного суспільства. Отже, кажу всім нашим опонентам: “Просвіта” себе не віджила, не пережила, не відійшла у небуття, не зретограділа. Вона сьогодні так само на часі, як тоді, у 70-х роках ХІХ століття: на ризаках двох імперій, на дровитні ласих і спиритних шовіністів всіх часів і народів. Колись відомий нам усім Костянтин Томащук казав: “Горе тій нації, яка змушена боятися впливів чужих культур”. Але ми стали нацією, яку змусили боятися чужого безкультур’я, чорної навали, віроломства. Отже, сьогоднішні функціональні зобов’язання “Просвіти” — не лише захист української мови, а захист історичної правди про Україну і українців, захист нашого політичного вмотивованого українця і його союзника, захист економічних інтересів українців, українського освітнього простору, соціальний здвиг довкола кожного оскрадного і обдуреного олігархами і владами, владами олігархів українця, захист кожної культурної і генетичної молекули українця, розчавленої ордами завойовників, зайд і невіглахів, захист Української Церкви й храмів, збудованих мозолями і десятиною від блаженських, але так широко відданих статків наших людей, які будували дім Божий для Нього самого, для себе і для своїх нащадків. І захист інформаційних просторів, запруджених і запуджених генномодифікаторами у вигляді гумористичних чоловічих і жіночих кварталів, мильних серіальних бульбашок, розкручених і розпіарених магнатиків, які не несуть у собі нічого доброго, мудрого, вічного, а лише потрясають повітря. Для існування, просяхання і тривалості таких проєктів опоненти і вороги українства тратять мільйони срібняків, і ці зусилля майже оправдовуються. Оскільки народ

споживає те, що йому пропонують. А коли в етері нема нічого іншого, бо інше (тобто своє, рідне) не має доступу ні до сценічних майданів, ні до телекамер, ні до кінотеатрів, то публіка ковтає те, що є, а вона публіка нічого більше й не знає. Отже, поза тим, що уже існує всевітня павутина, мережа і колективний розум вмій знайти будь-що і будь-де, інформацію на ходу і на люту, цей пошук все ж має бути притомно вмотивованим, просвіченим мудрістю, фільтром, загальнолюдськими цінностями, сумлінням, а не просто інстинктами. Там, де немає освіченості й просвітленості, спрацьовують лише лукаві наміри і вчинки. Тому просвіт’яни нині мають бути стожильними, об’єднаними, почутими. Мають бути певними своєї місії забезпечувати екологію українського всевітню у всіх його параметрах і величинах. Мої колеги за період буковинської просвіт’янської каденції зробили багато важливих, помітних справ. Про це йдеться і в ювілейній монографії до 150-річчя нашої просвіти, і в збірниках, книгах, статтях наших сучасників, і у волонтерських відрядженнях на війну, і в звичайних непомітних буднях, коли живеш і дихаш для того, аби не вмерла справа твоєї односторонності по той бік і по сей бік твого часу, дарованого Богом. Нині я запрошую своїх односторонців, друзів, колег, усіх, у чиїх жилах українська кров, у чийому серці держава України, об’єднуватися в просвіт’янську армію. Аби протистояти комбінованій війні всередині країни, аби жодні путини, кисельови і пескови не привласнювали собі князя Володимира Великого і княгиню Ольгу, аби не вигадували нам іще одну назву держави і нові правописи, аби не членували державу на частини і не препарували наші кордони, не тримали у в’язниці добровольців АТО, не ховали портрети героїв Майдану по закутках, аби не дивитися їм в очі. Наразі це іще не все. Виритимемо шоденник нашої “Просвіти” разом, дякуючи тим, хто був до нас, і сподіваючись на тих, хто прийде опісля.

Чернігівській “Просвіті” заборонили користуватися приміщенням

За словами Олександра Шевченка, Чернігівське обласне об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка мало пільги з оплати оренди приміщення. Товариство сплачувало певний відсоток від ринкової вартості оренди — зазвичай один-три, окремо — комунальні витрати. Згідно з останньою домовленістю, орендна плата становила 0,01%, тобто трохи більше 18 гривень на місяць. Стільки “Просвіта” платила протягом останніх трьох років. Рішення про це ухвалюють депутати облради на сесії, встановлюючи плату на рік. Але у 2020 році погодили пільгову ціну на три місяці.

“Ми писали листи, звернення. Відповіді не було. Тобто нам і не відмовляти, і рішення на сесію не виносити”, — сказав Олександр Шевченко.

На час карантину дозволили не платити за приміщення взагалі, але починаючи з червня 2021 року встановили вартість оренди як для комерційного підприємства — 18700 гривень плюс комунальні платежі.

“Як нам розповіли в кулуарах,

Вранці 9 вересня в будівлі, де розташовується товариство “Просвіта”, на Хлібопекарській, 10, змінили замки та зачинили двері. За словами голови Чернігівської “Просвіти” Олександра Шевченка, це зробила виконавча служба за присутності представників управління комунального майна облради та поліції. Тепер “Просвіта” не зможе користуватися цим приміщенням. Чому — розбиралися журналісти “Суспільного”.

підготували рішення про те, щоб надати “Просвіті” пільгову ціну на постійній основі. Депутати проголосували. Але воно не вступило в силу, бо, як нам пояснили, це рішення набуде чинності на основі нового договору. Новий договір підписати не можемо, бо нам скрізь відповідають — у вас же борги”, — сказав Шевченко.

Борги наразі становлять майже 60 тисяч гривень. Олександр каже, що багато разів просили їх списати.

За словами заступника начальника управління комунального майна облради Сергія Свиридова, “Просвіта” могла б і досі орендувати приміщення на Хлібопекарській за зручною ціною.

Для цього потрібно було переукласти договір, у зв’язку зі змінами у законодавстві.

Як сказав у коментарі “Суспільному” Сергій Свиридов, якщо раніше закон дозволяв зменшувати оренду плату в рамках продовження вже існуючого договору, то Закон України “Про оренду державного та комунального майна”, який набув чинності з 1 лютого 2020 року, вимагає його переукладання.

“Неодноразово, з липня 2020 року, ми до них зверталися, говорили з їхнім керівником, Олександром Шевченком, щоб вони прийшли переукласти договір. Їм пояснювали, що треба робити. Їм би надали та-

кі умови, які вони просили, терміном на п’ять років. Але Шевченко тоді сказав, що не буде цим займатися. Ну і ми ж не можемо поставити за нього підпис”, — говорить Свиридов.

12 квітня Господарський суд Чернігівської області задовольнив позов Чернігівської місцевої прокуратури “про стягнення 68394 грн. 03 коп. та зобов’язання повернення майна”. Тобто до основної суми боргу додалися ще більше десяти тисяч гривень ПДВ на користь Управління комунального майна Чернігівської обласної ради.

Однак ця сума зросла до

191571,50 гривень. Таку цифру називає управління комунального майна облради на своїй Фейсбук-сторінці.

Речник обласної прокуратури Валерій Литовченко у коментарі “Суспільному” зазначив, що термін договору оренди закінчився в жовтні 2020 року. Відтоді й набігла така сума.

“По закінченні строку договору, який співпав з жовтнем минулого року, договір не продовжили, заборгованість не сплатили і майно не повернули. В травні рішення набуло законної сили, воно не оскаржувалося. В рішенні зазначено, що відповідач на суд не з’явився. Тому позов був задовольнений”.

“Були проведені заходи, пов’язані з примусовим поверненням нерухомого майна за орендного користування Чернігівського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, що розташоване у місті Чернівці по вулиці Хлібопекарська, 10”, — йдеться в повідомленні управління.

Сайт Svoboda.fm (за матеріалами “Суспільне Чернівці”)

Сто книжок від Любові Голоти, або Як держава забезпечує бібліотеки книжками?

Світлана КОРОНЕНКО

Саме стільки примірників книги “Там, де ніколи” Любові Голоти видавництво “Ярослав Вал” передало днями до ста бібліотек України – здебільшого сільських і містечкових, а також до публічних бібліотек великих міст і столиці. З автографом авторки. Як подарунок. Щедрий, як на сьогодні, подарунок.

А почалося все з рекламної акції видавництва “Даруємо книгу бібліотеці”. Ми вирішили подарувати 10 книг Любові Голоти бібліотекам. Запустили акцію в соціальній мережі Фейсбук – і вже того дня були вражені. Буквально за якусь годину список бібліотек, які хотіли б отримати такий подарунок, виріс до кількох десятків, а далі їхня кількість росла з геометричною прогресією. Я зателефувала Любові Василівні і запитала: “Що будемо робити?” Любов Василівна, не задумуючись, сказала: “Даруємо стільки, скільки бібліотек попросять!” Розумію, що це душевна щедрість письменниці, для якої бібліотека – священне місце, однак тираж не безмежний. Зупинилися на 100 примірниках. Але кількість бібліотек у Фб із проханням подарувати книжку все росла і росла...

Коли список бібліотек, які просили подарувати прозову книжку Любові Голоти “Там, де ніколи”, наблизився до ТРБОУ-СОТ, я зробила у Фб допис: “Щось таки не так у нашому королівстві... Уявіть собі: ТРИСТА бібліотек України хочуть мати для своїх читачів цю книжку! Авторка дала згоду, і, звісно, книжки ми відправимо тим бібліотекам, які озвалися серед першої сотні, і вже відправляємо. Тобто є активне зацікавлення книгою Любові Голоти! Але чому ця книжка свого часу не була куплена, фактично була проігнорована державою?”

І у зв'язку з цим хочу поцікавитися у працівників бібліотек, особливо бібліотек сільських і райцентрівських (чи ОТГ-шних!) (таких у нашому списку найбільше!): а як відбувається поповнення ваших фондів? Як книжки потрапляють до вас? Чи ви робите замовлення з конкретних списків книг, які вам пропонують на вибір, чи отримуєте те, що вам закуповують без вашого відома?

Мені як видавці це цікаво, тому що так само держава ставиться і до книг інших авторів видавництва “Ярослав Вал” – Михайла Слабошпицького, Пав-

ла Мовчана, Івана Корсака, Петра Кралюка, Бориса Гуменюка, Миколи Тимошика, тобто не закупає їх для бібліотек... Я можу продовжувати і продовжувати цей перелік”.

Тож як і які книжки потрапляють до бібліотек сьогодні? Ось лише кілька відповідей з Фейсбуку.

Таїса Антонок: “Хотілося мати в своїх фондах такі книги, але, на жаль, поповнення дуже мізерні, навіть на періоду не виділяють кошти. Поповнюються завдяки акції “Подаруй бібліотеці книгу”.

Олена Сидоренко: “Дійсно щось таки не так у нашому королівстві... Шкільні бібліотеки поповнювалися книгами в далекі 70-80-ті роки. Дещо отримали в 12-му році. Але це знову була класика. Отримати книги сучасних авторів майже не реально. Так, можна просити допомоги у обмін фондів бібліотек, брати участь в акціях у соціальних мережах. Надходять підручники, дещо з методики. І то тільки останні роки. Чому бібліотекар, а не держава повинен думати про забезпечення книгами?! Зараз публічні бібліотеки у набагато кращому становищі, ніж ми. У нас не існує замовлень. Зверталися до Інституту української книги. Сказали, що вони опікуються тільки публічними бібліотеками. Дякуємо, що останнім часом видавництва почали проводити акції. Але ж акції – це лотерея. Я вже майже не звертаю на них увагу. Що нам потрібно? Все, що сучасно, актуально. Всі названі вами поети і прозаїки. Нові енциклопедії і словники. І головне – державна програма забезпечення шкільних бібліотек.

Надія Асатрян: “Наші просьби йдуть в нікуди... Цього року випросила в групі “Книжкова барачоха” у небайдужих людей, прийшла і класика, і трохи сучасної (доставка – моя оплата), але це крапля в морі... Всі книги відразу розбіглись по руках (хоч більшість книг російськомовні), а в ОТГ взагалі стоїть питання про закриття бібліотек, яке вже там поповнення...”

Коментарі до цих гірких слів бібліотекарів, як то кажуть, зайві.

Сьогодні книжка Любові Голоти “Там, де ніколи” вже отримана всіма бібліотеками, які озвалися в першій сотні. Нам широко дякують. Дякують широко й авторці. Книжка потрапила туди, де її читатимуть. Отакій один позитивний епізод із сучасної книжкової реальності України. Але враження, що в нашому книжковому королівстві щось таки не так, і дуже не так, не полишає мене...

У Гончарівці привітали з ювілеями Марію Шнайдер-Сенюк

Олег ОЛЕКСЮК,
керівник проекту
“Гордість Херсонщини”

У рамках проекту “Гордість Херсонщини” в Херсонській обласній книгозбірні імені Олесе Гончара відбулася творча зустріч із заслуженою художницею України, громадською діячкою Марією Шнайдер-Сенюк.

Народилась Марія Несторівна Шнайдер-Сенюк 9 червня 1936 року в селі Коблин Млинівського району Рівненської області. 1956 року закінчила Львівське училище прикладного і декоративного мистецтва (педагоги: В. Цюнь, Н. Сукачова, В. Черкасов та К. Звіринський). Використовуючи традиційні засоби виразності, художниця завжди в пошуку нових незангажованих сюжетів килимоткацтва. Її творчість осяяна життєдайною силою природи України. Декоративна святковість, витончена легкість, поетична алегоричність вирізняють її сюжетно-тематичні килими та гобелени з поміж-інших майстрів Північного Причорномор'я. Її роботи “Хотіла б я піснею стати”, “Маруся Чурай”, “Григорій Сковорода”, “Неначе писанка село”, “Син землі”, “Крізь тисячоліття”, “Увійдіть до Храму” та “Січ” наснажують на переосмислення краяминами свого буття на життєдайній землі українській.

Ще 1971 року Марію Шнайдер-Сенюк зарахували до лав Національної спілки художників України. Художниця працює не лише з килимами та гобеленами. Її пейзажі заслуговують на окреме дослідження. Живопис у картинах Марії Шнайдер-Сенюк співає кольорами, зачаровує і тримає у полоні прекрасного. Тож не дивно, що 1992 року Марія Несторівна удостоєна високого звання “Заслужений художник України”.

Вона одна з перших на Херсон-

щині, ще наприкінці 1980-х, увійшла до лав Товариства української мови в Херсоні та Народного Руху України, а з 1992 року – в активі Херсонського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Нині ж є активною учасницею Союзу українок. Дух національної свободи відчутний у багатьох полотнах майстрині пензля.

Роботи Марії Шнайдер-Сенюк мають неабиякий попит серед мистецтвознавців та поціновувачів таланту художниці. Її гобелени можна зустріти у багатьох музеях України, Канади та США. У Національному музеї Тараса

і Почесний громадянин міста Херсона, заслужений діяч мистецтв України, відомий поет Валерій Кулик. Він згадав про свою поетичну збірку “У мареві мальв”, в основу оформлення обкладинки якої лягла репродукція картини пані Марії. Із влччністю й шаною до майстрині Валерій Павлович зачитав свій новий сонет – присвяту ювілярці.

2021 року Марія Несторівна святкує не лише 85-річчя від дня народження, а й 50-річчя перебування в лавах Національної спілки художників України.

Глядачі мали змогу переглянути нові полотна, які увійшли

Шевченка в Києві експонується гобелен “Григорій Сковорода”. Чимало її робіт знайшли своє життя в Київському державному музеї українського народного-декоративного мистецтва, Херсонському обласному художньому музеї імені Олесе Шовкуненка, літературному музеї Бориса Лавренєва та в приміщенні Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олесе Гончара. Неодноразово її картини були окрасою того чи іншого літературно-художнього видання. Про це наголосив у своєму висту-

до нової персональної виставки картин Марії Шнайдер-Сенюк “Запах Євшан-зілля”, яка експонуватиметься в залі каталогів обласної книгозбірні імені Олесе Гончара до кінця вересня.

А нам залишається подякувати цьогорічній ювілярці, легендарній художниці Марії Шнайдер-Сенюк за те, що вона є у нашому житті, за те, що долучилася до проекту “Гордість Херсонщини”. Бажаємо вельмишановній Марії Несторівні довгих літ творчого життя та дорогоцінного Божого дару здоров'я!

Марія ПОРОХ,
членкиня Клубу інтелігенції
ім. І. Пелипейка та РО “Просвіта”

У світлиці Косівської центральної бібліотеки в дружньому колі зібралися ті, кому небайдуже українське слово, – письменники, члени Клубу інтелігенції, бібліотекарі Косівської ЦМБ – на зустріч із відомим українським поетом, прозаїком, членом

НСПУ, кінодраматургом, видавцем Володимиром Шовкошитним.

Модератор заходу Василь Шкурган – голова Косівського осередку НСПУ, представив присутнім гостя і розказав про багатогранність особистості Володимира Шовкошитного, його насичене творче і громадське життя, плідну державну і політичну діяльність.

З іменем цієї людини пов'язав

Зустріч із Володимиром Шовкошитним

на ціла епоха Незалежності України, водночас він визначна постать у літературі, активний перекладач, редактор, видавець і літературний критик. Очолує видавництво “Український пріоритет”, де вийшло понад три сотні найменувань книг прози, поезії, публіцистики, наукової літератури.

Автор 25 книг прози і поезії, сценаріїв художньо-публіцистичних фільмів, трьох магнітоальбомів пісень, за що став лавреатом премії ім. Бойченка, ім. Островського, ім. Лукаша, ім. Череватенка, ім. Миколи Яновського; міжнародних премій ім. Василя Стуса, “Тріумф” ім. Гоголя, імені Пантелеймона Куліша, ім. Сковороди. Нагороджений медаллю Івана Мазепи.

Цікавий його творчий доробок: історичні романи “Хресна путь”, “Білий кречет”, “Борівітри”, збірка поезії “Запали свічу” були серед лідерів рейтингу “Книга року”, а трилогія “Кров – свята” номінувалася на Шевченківську премію. Сам письменник про це сказав так: “номінувалася, але тодішній комітет її навіть не читав: ліньки було, тому й віддав літературну премію іншому. Ця книжка – підсумок цілого етапу моєї творчої біографії і цілого століття життя України. Я гордий тим, що зміг це зробити”.

Яскравим, цікавим, насиченим багатьма фактами був виступ Володимира Шовкошитного. Він ділився з присутніми спогадами про власний життєвий шлях, події під час аварії на Чорнобильській АЕС, у Верховній Раді, про

переповнення відомих борців за волю України – Василя Стуса, Олесе Тихого та Юрія Литвина з Пермських таборів в Україну, про зустрічі та розмови з Левком Лук'яненком, участь у всіх Майданах.

Кожний факт Володимир Шовкошитний підсилював своїми поетичними рядками, що знайшли вдячний відгук у серцях присутніх.

Письменник презентував свої твори та різноманітну українську літературу видавництва “Український пріоритет”, а саме твори Ольги Слоновської, Леся Качковського, Аліка Гомельського, Сергія Федака, які можна було придбати.

Півторагодинний виступ поціновувачі літератури слухали, затамувавши подих. Присутні отримали неймовірні емоції від цієї зустрічі з людиною, яка все своє життя працює на ниві відродження українського книговидання.

На завершення розмови зі словами влччності виступила директорка Косівської ЦМБ Любов Кабин, яка подарувала на згадку портрет Василя Стуса, а також голова Союзу українок Анна Богдан, яка вручила квіти дружині Володимира Шовкошитного – за його словами, “справжньому алмазу”, який він знайшов на Кавказі і береже, як зиницю ока.

Прощаючись після приємного спілкування, всі щиро побажали Володимирові Шовкошитному здоров'я та успіхів, а ще – й надалі насолоджувати своїми творами українського читача.

180-річчя від дня народження Анатолія Вахнянина (1841–1908)

На Личаківському кладовищі у м. Львові відбулося вшанування пам'яті Анатолія Вахнянина — композитора, письменника, педагога, громадського діяча, співзасновника і першого голови товариства “Просвіта”, організоване Львівським обласним об'єднанням ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Парох храму св. Трійці м. Львова протоієрей Степан Кашук відслужив чин панახиди та наголосив: “Ми маємо знати і пам'ятати славних, мужніх, здібних, талановитих мужів нашого народу, наслідуючи їх приклад життя; вчитися, працювати і служити своєму народові, щоб наш народ був духовно багатий, мудрий, сильний і щасливий”.

Голова Львівського обласного товариства ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка Ярослав Пітко відзначив: “Багатогранна творча ді-

яльність Анатолія Вахнянина сприяла формуванню національної ідентичності українців; самостійницьких поглядів, пробуджених Шевченковим словом”.

З-поміж багатьох громадських ініціатив, активної громадської та політичної діяльності необхідно відзначити роль Анатолія Вахнянина у створенні 1868 року товариства “Просвіта” — унікальної форми самоорганізації українців у боротьбі за Українську Державу, здобуття її незалежності.

На Личаківському кладовищі просвітяни поклали квіти до могил першого голови відновленої у 1988 році “Просвіти”, письменника, Героя України Романа Іваничука та голови Товариства у 1996–2000 рр., письменника Романа Лубківського.

Прес-служба ЛОО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

Актив Львівського обласного товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка та студенти Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Гижичко біля родинного склепу Анатолія Вахнянина на Личаківському кладовищі

Меморії видатних українців, які отримали друге життя

Марина МАРЧЕНКО,
м. Київ

180 відреставрованих предметів, пов'язаних із життям та творчістю понад 50 видатних українців, представлені на виставці “Духовна велич: меморії видатних українців. Наукова реставрація”, яка триває в Національному музеї Тараса Шевченка.

Над здійсненням цього широкомасштабного проекту працювали фахівці Національного науково-дослідного реставраційного центру України і його філій у Львові, Одесі, Харкові. Долучилися 40 музеїв, заповідників, галерей України та інших закладів культури. Реалізовано проєкт за підтримки Українського культурного фонду.

В експозиції представлені відреставровані особисті речі визначних українців, які впродовж XVIII–XX ст. відігравали вирішальну роль в історії та культурі України — Іван Мазепа, Петро Калнишевський, Іван Скоропадський, Петро Могила, Тарас Шевченко, Іван Котляревський, Леся Українка та багато інших. А також маларські й графічні твори художників, документальні пам'ятки, світліни, прижиттєві видання авторів, нотні записи, меблі, книги з особистих бібліотек, одяг, предмети домашнього вжитку.

Один із непересічних експонатів — відомий портрет поета Василя Жуковського роботи Кар-

ла Брюллова, який зіграв важливу роль у житті Тараса Шевченка та допоміг звільнитися від кріпацтва. У роки Другої світової війни портрет дуже постраждав. Влітку 1941 року музей Шевченка готував до евакуації найцінніші експонати, серед яких був і цей портрет. Музейні предмети були демонтовані, спаквані й відправлені на берег Дніпра. Протягом двох тижнів експонати залишилися просто неба.

У березні 1942 року комісія музейників та реставраторів, зробивши огляд стану збереженості евакуйованих раритетів, констатувала, що портрет Василя Жуковського постраждав чи не найбільше через сильне промокання полотна. 1948 року, одразу після повернення експонатів до Києва портрет було передано до Реставраційного центру. Тут системно розпочалася багаторічна робота щодо порятунку оригіналу картини Карла Брюллова. Останній огляд твору засвідчив, що завдяки таланту й професіоналізму кількох поколінь художників-реставраторів, картина має бездоганний стан збереженості.

На виставці можна побачити й інші меморіальні речі, пов'язані з постаттю Кобзаря — скриньку, подаровану йому Карлом Брюлловим, перстень Михайла Лазаревського, в якому зберігається пасмо з вуса Тараса Григоровича, “Портрет Тараса Шев-

Галина СТАСЮК,
кандидат філологічних наук,
доцент Івано-Франківської філії
Університету “Україна”

Добре збережений і ґрунтовно вивчений архів письменника — це п'ятипелюсткова рідкість у реаліях української, століттями проскрибованої, культури. Як правило, такі архіви проходили кризь вир подій особистих і суспільних тільки завдяки близьким, які самовіддано опікувалися рукописами, листами, щоденниками свого великого родича, захищаючи їх від часу й політичних катаклізмів, аж поки не віддавали цей скарб у відповідні національні інституції. Але й тоді такому архіву ще мало пощастити на своєму досліднику. Так склалася й доля епістолярної та щоденникової спадщини Івана Чендея: збережена завдяки рідним, вона врешті дочекалася вдумливого наукового осмислення.

У монографії доктора філологічних наук, професора Сидора Кіраля “Іван Чендей та кївські критики: епістолярні діалоги” охоплено широку панораму літературного процесу в Україні від 60-х років до часів незалежності кризь призму листів відомого закарпатського письменника. Спираючись на особисті письмові свідчення Івана Чендея, знаний дослідник виокремив із сутині минулого не тільки неординарну постать великого майстра слова, а й духовну атмосферу того часу. Зі сторінок ґрунтовної праці постають люди гідні й мужні, люди чину, які кожен окремо і всі разом, смертельно ризикуючи в умовах тоталітарного режиму, посували справу незалежності України, посували щоденною, кропіткою, часто невдячною літературною, критичною, видавничою працею, але саме нею торувався шлях до національного самовизначення.

Багато з цих імен маловідомі широкому загалу, проте, збережені в епістолярії Івана Чендея, вони заслугою зазвучали знову завдяки знаковому сучасному

Невтрачені діалоги духовності

Кіраль С. Іван Чендей та кївські критики: епістолярні діалоги: монографія. Київ—Ужгород: ТОВ “РІК-У”, 2021. 432 с.

дослідженню: Віктор Костюченко (літературознавець, директор видавництва дитячої літератури “Веселка”), Кость Волинський (літературознавець, критик), Леонід Коваленко (літературознавець, критик) та інші. У листовному спілкуванні з автором роману “Птахи полишають гнізда” ці діячі науки і культури постають живими — зі своїми життєвими й професійними проблемами, успіхами і невдачами, “цохвилинними” емоціями та чіткими світоглядними переконаннями. І таке “олюднення” імен із історії у згаданій монографії відбулося не тільки завдяки вдячному матеріалу (особисті записи адресанта й адресатів), а й завдяки дару науковця.

Об'єктивно, аргументовано, інкрутуючи думку розлогіми цитатами з епістолярію та щоденника славетного закарпатського прозаїка, покликаючись на спогади сучасників та матеріали “справ”, заведених відповідними радянськими структурами на національно-свідомого літераторів, критиків, редакторів із широкого кола знайомств Івана Чендея і на нього самого, дослідник зархітував правдиву картину тогочасної суспільно-культурної дійсності, на тлі якої виразно проступили живі обличчя її учасників. Цей вектор студії має неперехідне значення для молодого покоління літературознавців: задля розуміння особливостей колоніального дискурсу, в якому жили й творили письменники-“шістдесятники”.

Інший важливий горизонт дослідження — це аналітика творчої особистості Івана Чендея. Епістолярна призма дозволила науковцю впритул наблизитися до адресанта як до людини й автора, охопивши багатогранність цієї незвичайної постаті. Іван Чендей у літературознавчій

рецепції професора Сидора Кіраля — це не тільки обдарований письменник, а й людина великого серця і високого духу. У монографії йдеться і про специфіку художнього процесу новеліста, і про його кропітку роботу над мовою творів, і про майже детективну історію видання як окремих його книг, так і “-томників”, а також про глибокі внутрішні переживання Івана Чендея через несправедливість критичних оцінок, проблеми з публікацією, важкі життєві стигми. Витримати нелегкі випробування, утвердитися в позиції автора “високої літератури” письменникові допомогли як власні сили, так і підтримка “братів по духу”; і це один із лейтмотивів дослідження: розкриття того впливу на талант, який має розуміння знаковості цього таланту іншими, постановка питання “впізнання” дару і його супроводу (це завжди було проблемою для української ментальності, в аресалі якої тільки одиницям щастило на свого Вацлава Морачевського).

Крім підняття “цілинних” тем, складного (просопографічна робота з епістолярієм і щоденниками потребує неабиякого такту й делікатності) методу їхнього осягнення, справедливої об'єктивності у висвітленні драматичних моментів, потужної аналітичності, обсяговості вперше введеної в науковий обіг інформації, монографія “Іван Чендей та кївські критики: епістолярні діалоги” має ще одну важливу окрасу — високу стилістичну викладу. Висока культура авторського мовлення зачаровує і є гідним прикладом для взорування.

Можна без перебільшення стверджувати, що дослідження професора Сидора Кіраля про епістолярії Івана Чендея — це праця-основа для усіх майбутніх студій у цьому напрямку.

реставратор Національного науково-дослідного центру України.

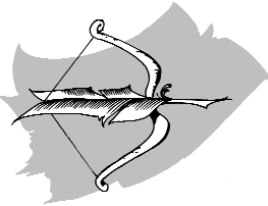
Ще один цікавий експонат — ікона “Св. Миколая Чудотворця” з іконостаса Богоявленського собору, зведеного на замовлення та коштом Івана Мазепи, яку називають “мазепинською”. За твердженням фахівців, ікона добре збереглася, але втратила свою автентичність — у XIX сторіччі її переписали заново хоча й професійні художники. Було вирішено повернути пам'ятці первісний вигляд. Для цього знадобилися колосальні зусилля реставратора, який працював тільки над цією роботою чотири роки, щоб образ святого Миколая ми побачили таким, яким його було створено у XVIII сторіччі.

Серед знакових експонатів виставки є також “Евангеліє” останнього гетьмана України П. Кал-

нишевського (1758 р.), яке він подарував Свято-Троїцькій церкві в селі Пустовійтівка на Сумщині, особисті речі видатних жінок XIX століття — Лесі Українки, Марії Заньковецької, Софії Тобілевич, речі з особистого архіву Василя Стуса, графічні автопортрети Катерини Білокур та багато інших.

“Кожен артефакт, представлений на виставці, — це змістовне збереження генези української культури. Це не просто реставраційна робота, а велике наукове дослідження, над яким працювали люди, які віддають серце, душу, свій талант своїй роботі”, — зазначив Валерій Бігаєв, віцепрезидент Національної академії мистецтв України.

Виставка триватиме до 10 жовтня 2021 року у виставкових залах Національного музею Тараса Шевченка.

Малі історії великої біди

Три тисячі кілометрів Україною понад блокпостами, мінними полями, могилами захисників та руїнами Донеччини пройшли волонтери Полісся. Серія розповідей “Малі історії великої біди” від журналістки, волонтерки Людмили Босик із Володимирця на шпальтах “Слова Просвіти”:

— Чотири останні червневі доби цьогоріч стали для мене лакмусом у сприйнятті реальності і справжнього стану речей, що стосуються питання миру і війни в Україні. 2897 кілометрів – коло-марш-кидок із Володимирця через Дубровицю і геть на крайні точки східної України у тридцятиградусну спеку, в некондиціонованому, завантаженому “гуманітаркою” шестерть фузо-пасажирі, проте з доброю командою волонтерів-фаталістів. То як воно ТАМ живеться? Побачену правду я ще три дні пропускала через себе, як борошенце через сито. Не впевнена, що пиріг-візія начинений солодким, але менше з тим, смакуйте...

Людмила БОСИК, голова Володимирецького районного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Фото авторки

Поза зоною відчаю

У когось на книжкових полицях ще стоять зачитані воєнні романи, де героїчні Гастелли, комісари і генерали, солдати і санітарочки рятують життя бійців, часто закриваючи собою від куль. Читаючи, і слеза накопчується. І у пам'яті закарбовується сюжет героїзму і подвигу. Прочитане проживаємо з героями – фактично живемо минулим.

А доля героїв моєї оповіді –

ще не написана книжка про сьогорішня, про новітню історію і війну поряд, про відчай і біль втрат, про долю і фатум, проти яких люди безсилі. У війні не жіноче обличчя, кажуть. А на мою думку, у війні обличчя кожного з нас – байдуже чи стривожене, у пороху блідяча чи у скруті від руїни, бо усі ми, українці, під одним воєнним небом живемо!

“Сіра” не сіра зона. Терикони Донбасу для дубровичанки Світлани Правник, галичанки-священниці Володі Мельниці та побратимів-волонтерів – учасника бойових дій Олега Мозуля та капелана Миколи Юраха слугують кнопками “аларм” для увімкнення режиму уваги, зібраності, тривоги та готовності до несподіванок прифронтової “сірої зони”.

А вона й не сіра зовсім! Кілька десятків квадратів зелено-золоті квадрати соняшнику, ячменю, пшенички відбіркої, кукурудзи, обрамлені лісосмугами. Лісосмугами, що у 2014, 2015, 2016, 2017, 2018... і подекуди й дотепер стали межею життя для сотень українських захисників. З поміж них, лісосмуг, до неба вилуплюються виродки-терикони з баштами-залізяками вугільних шахт, що ніяк не вписуються в ідилію природи.

— Ці терикони місцеві охрестили “сиськами”, бо вони симетричні і стоять поруч. Але вони – межа між мирною і окупованою територією. За ними Донецьк. На них вже позиції окупаційних

військ. Кілометрів два ці терикони від дороги. В любий момент може “прилетіти”. В пору активних бойових дій бувало й ми потрапили під перехресний обстріл, бо білий “бус” вичисляли обидві сторони. Але наші про нас інколи й не знали. А сепари лупили по всьому рухомому, – розказує кермувальник Микола Анатолійович, киваючи головою в бік териконів.

Карта смерті. Дорожні вказівники табловою синявою повідомляють: Донецьк 16, 14, 8... Вже й примістя видніється з дороги. Красногорівка, Авдіївка, Бахмут, Волноваха, Курахове, Карлівка, Покровськ, Маріупіль... Котимось шляхом війни і смертей по родючо-масляних землях України, де пообіч доріг тягнуть зір до себе свіжі гранітні чи базальтові камені-меморіали зі списками загиблих українців у боях за звільнення своїх територій від “братів”.

Розумію, що у цій поїзді-лотереї можна щосекунди отримати “джек-пот” фатуму, але попутники сміються – своєї кулі, міни чи снаряду ми не почуємо. Вже доведено тисячу разів, на жаль. “Ну і гумор у вас”, – кажу у відповідь.

— Отут у п'ятнадцятому по нас стріляли прицільно. Яааа ми летіли цією дорогою під обстрілом! А вона роздвоєна! Як ми ще машину не розламали – диво одне! Наші хлопці з блокпоста дзвонять – це по вас б'ють, то ваш білий бус? “По нас!”, – кричу у трубку і верещу водночас від страху, – розказує, вдвляючись у донецькі поля через вікно автівки, як у пам'ять, Світлана Правник.

Волонтерить Світлана з 2014 року. Знає вже всі входи-виходи, в'їзди-виїзди у прифронтової зони. Разом з Миколою Юрахом опікуються воїнами і дитячими релігійними притулками у Залізному і Покровську. Про своє здоров'я мовчить – до дітей, до хлопців чи не шомісяця. Діти війни, родини війни – це новітня реальна термінологія, ще не усвідомлена повністю нашим ситим суспільством, нами.

Покровськ. У Центр “Дитяче містечко”, що у місті Покровську заїхали лише на півгодини – відвантажили величезні ящики з дитячим взуттям, іграшками, платтячками, заколочками-бан-

тиками та пакунки продуктів, соків, консервації. Малеча-сироти від півтора до дванадцяти років, родини біженців з немовлятами і дошкolarиками тут знаходять тимчасовий притулок і спокій. Леонід Литовченко, директор притулку – поважний, але мовчазний і небагатослівний опікун величезного господарства вже повіз групу дітлахів на реабілітаційну морем у новоялтинський пансіонат, який фактично власноруч, з благодійниками й підняв з покинутих руїн.

Поліських гостей влізвають, малеча тулиться до колін, бо вище – зростає бракує. Хлопці-поліщуки підхоплюють їх на руки та по-батьківськи балабаються і сюсюкають, вручаючи гостинці. А Світлана, як вожата у таборі, вже збирає до себе й влаштовує примірку кросівочок, кофтинок та бантиків-канзаші. Кілька хвилин, десяток щирих обіймів, пару ковтків води і в дорогу.

Залізне. Притулок від Церкви Божої України “Джерело життя”, яким опікується Тетяна Соловйова, розмістився у старому будинку довоєнної школи. Уточнила – “довоєнної, це якої війни?” Відповідь Тетяни – “цієї”. Релігійна громада взяла у міста що будівлю в оренду – обшарпану і закинуту, трохи облаштувала і обжила. Сюди приходять місцеві дітлахи з бабусями і опікунами. Не з батьками! Батьки у більшості загинули чи померли або й “пустилися берега”.

По гостинці прийшла родина – трійко дівчаток та молодий Галя. Розпитую Галяну. Виявляється молодий – тітка-мама дівчаткам. Батьки через війну втрапили роботу і стали наркоманам. Дітей забрали соціальні служби. У місцевий спецпритулок. Вона хотіла взяти над племінницями опікунство – не дозволили служби. Бо Галяна без чоловіка. А син єдиний – наркоман. Тож її родина неблагонадійна і не має прав на опікунство. Зате має право на всиновлення. Й так і сказало – всиновлюй всіх зразу. Отак і стала тіткою-мамою трьом племінницям. Розказує і плаче, бо як прокормити усіх без роботи і прибутку? З поліських гостинців Тетяна Соловйова з поліщуками напакували родині і харчів, і одягу, і іграшок. Зразу на порозі дівчульки й

сілі тишитись-міряти подарунки.

У тій метушні якось не звернула увагу на дещо дивну трійцю біля порогу – двох бабульок у домашніх халатиках та наголю стриженого хлопчину років дванадцяти. Це дві сусідки-пенсіонерки, одна з онуком. Про них я ще розкажу, а от хлопчик...

— Антон – гарна дитина. Але ним і його старшою сестрою ніхто не займається. В їх домі постійні п'янки і безлад. Єдина бабуся Люба, з якою ви розмовляли, не п'є. Діти рік були в місцевому притулку. Але, я бачу, вийшли звідтіля ще в гіршому стані. Антон став замкнутий. У них постійно воші, то їх і стрижуть наголю. В деяких випадках не знаю, що робити з такими дітьми і як допомогти. І це саме той випадок, – розказує пані Тетяна.

Батько Антона помер три роки тому, мати давно без роботи, п'є. Роботи знайти ніде. Тут суцільне безробіття. Звідси втікають усі, кому є куди. У Залізному лиш третина з довоєнної кількості жителів лишилась.

За триста гривень купила бабуся Люба Антону восени зимове взуття на штучному хутрі. Отак і ходить у ньому досі, лише розпустивши шнурки та відгорнувши хлястик, аби трохи дихали ноги. Штанці сестрині. Мовчазний. Але з живими оченятами – до подарованих іграшок та смаколиків прикипів одразу на порозі. Майже не читає. Погано розмовляє. Дитя війни.

“28 травня 2018 року ворог вкотре порушив норми міжнародного гуманітарного права, здійснивши обстріл мирних мешканців населеного пункту Залізне, що поблизу Торечька. Близько 12.45 години, внаслідок попадання ворожого снаряду на підвір'я одного з житлових будинків, загинула 15-річна дівчина, яка на той момент перебувала на відкритій місцевості”, – так писали у зверненні саме про місце, що за сотню метрів від школи-притулку, де того дня гостували волонтери.

Поки розвантажувались – чути звук вибухів. Тетяна лиш кинула погляд у бік звуків: “Знов”. Микола Юрах з досвідченим переглянувшись: “під Горлівкою, міномет чи гармата”. Місцеві й не зреагували – звикли й до гіршого. “А ета мелачі! Недавня лупілі сільна, даже наши окна тряслись!” – коментують бабці. “А хто лупить там?” – питаю. “Да не знаєм. А яка різниця?” – відповідають залізняки.

Добряча гора гостинців (навіть дитяче ліжечко!) для дітей Залізного тішила бідовий інтер'єр притулку. Сонячна усмішка його господині Тетяни нас, втомлених мандрівників, розчулила – за поданням Володимирецького відокремленого підрозділу ГО “Ветеранська спілка учасників АТО та захисників Ві-

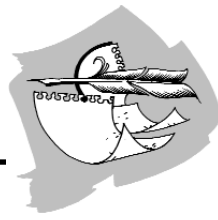
чизни” Тетяну Соловйову нагороджено Знаком народної пошани, орденом “Сила жінок”. І вітання їй гуртом заспівали – “Многая літа”, а священник Тарас Баїк і капелан Микола Юрах помолілись за здоров'я господарів і прихожан притулку. З десяток дітлахів, які були на той момент тут, шосили намагались повторити слова української молитви за священниками, ловлячи очима кожне слово з уст гостей-волонтерів, тримаючи гостинці в обіймах.

На Донбасі покровське і залізенське сонце заходить так само, і на Поліссі володимирецьке, дубровицьке чи сарненське. Йому байдуже кого гріти – дарує себе усім. Отак і волонтери – малі світлячки у зоні біди, без права на відчай і пере- чи вигорання.

Подяка благодійникам, які допомогли організувати вантаж та надали фінансову, матеріальну і моральну підтримку волонтерам у крайній поїзді:

Благодійники Володимирецчини та Вараша: Наталка Позняк-Хоменко, Любов Ковальчук, Горночка Юрій, Шепель Василь, Соловей Анжела, Дембовська Наталія, Давидович Алла, Петрик Катерина, ПП Ткачук Юрій, директор “Імбекс”, Георгій Воробей, директор “Олімп”, Анатолій Симонюк, директор АЗС “Олас”, Володимирець, ДП “Реґіон Інвест”, директор Віктор Кривко, ПрАТ “Рафалівський кар'єр”, директор Петро Бортник, ПП Сергій Олеш, “Будгуртвіня” м. Вараш, ПП Антон Маєвський, “Маґніт” м.Вараш, прихожани Христо-Воздвиженського храму с. Поліци, настоятель отець Сергій. Ікони й кошги. Подяка побратиму Едуарду Ошиті з Поліщя та Голові афранської ветеранської спілки м. Вараш – Петру Ширку, дирекції гуртвіні “Північ-центр” м. Сарни, ПП Анатолію Юраку – за ремонт та зачастини до ТЗ, Володимирі Мельнику – за наданий ТЗ. Вдячні за сприяння органам місцевого самоврядування Володимирця та Вараської РДА, жителям Дубровиці, парафіянам сіл Берестя та Кураш, Сарненського району, парафіянам Петро-Павлівського храму с. Каноничі, отцю Андрію Яшуку, парафіянам Свято-Миколаївського храму Володимирця та отцю Михайлу Льоді, побратиму спілки, водію-волонтеру Олегу Мозулю, за молитву та благословення – благочинному ПЦУ Вараського благочиння Віталію Боднару.

Благодійники Дубровищини: ТМ “Щедрик” – Ольга Рудомська, Олена Волошина, Іван Коржик, Анатолій Чмуневич, Валентина Осмилович, Катя Торчило, Ірина Лялька, Зоряна Правник, церква ХВС Берестя, духовенство ПЦУ та благочинний Данило Ковташ, Ольга Пінчук, Віталій Твердун, Іван Колотуша, Микола та Людмила Роки.

Його обрала Хортиця Мозаїчний портрет у літературних епізодах

Із 33 книжок запорізького письменника Костянтина Сушка 12 присвячені Хортиці. Та це свідчить не лише про творчі пріоритети автора, а й виказує ставлення до найбільшого острова на Дніпрі. Містика? У жодному разі. Прочитайте бодай оці уривки – і ви переконаєтеся у справедливості того, що стверджує заголовок. Про це ніколи не зайве згадати, особливо у дні, коли авторів виповнюється 75 років.

“Наодинці з Хортицею”
(замальовки та вірші у прозі, 1986)

“Ще в молодості мені випало об’їхати майже всю Україну, побувати на Крайній Півночі і в Сибіру, в Середній Азії та Казахстані. Незабутні враження від літньої тундри й осінньої тайги, весняного степу і зимових гір. Та ось що важливо: до пізнання краси і сили кожного з цих місць я йшов від досягнення дніпровських, а особливо хортицьких плавнів, яке відбулося раніше; від досягнення рідних лу́гів, степів, балок та урочищ. Не через те, що усе своє, знайоме, здавалося мені красивішим і досконалішим, а від того, що все це, знайоме, – рідне. І не що інше, як любов до знайомого, рідного, кличе нас у незнайомі пустелі, в тундру, у тайгу. Кличе й терпеливо чекає, коли ми, побачивши і пізнавши їх, повернемося назад”.

“Хортиця відкриває таємниці”
(запитальник, 1999)

“У 80-і роки минулого століття на Хортиці ще зустрічалися лосі. Колись вони любили запливати на острів із Крутоярівського лісництва, що на протилежному березі Дніпра, та згодом двійко оселилися мешкати постійно. Невдовзі у них з’явився малюк, потім другий, третій. Стало лосів п’ятеро. Із 22 голів, зареєстрованих у Запорізької області, пів десятка на Хортиці – хіба це не результат, а відтак і не доказ благотворного впливу заповідного режиму острова!

Проте грала “музика”, на жаль, недовго. Восени 1990 року від рук бракон’єрів загинув перший лось. У каналі зрошувальної системи знайшли тільки відрубані ноги й зідрану шкіру. За два роки довели до загиби другого лося – з численними пульками від пневматичної гвинтівки, що застрягли у шкірі, бідолашну тварину знайшли неподалік бази відпочинку індустріального інституту. Третій лось шез безслідно – ні риг, ні копит, ні шкіри.

Двійко, що лишилися живими, не стали чекати печальної долі своїх співродичів і поспішно перебралися на материк”.

“Острів Хортиця”
(історико-публіцистичне дослідження, 2001)

“Повсякчасний благоустрій острова має здійснюватися шляхом відновлення споконвічного природного середовища. Балки, урочища, уцілілі та відновлені лісові масиви, переліски, мальовничі галявини, таємничі стежки, шелест Дніпрових хвиль – з усім цим мають спілкуватися люди. Ніякої урбанізації! У північній частині, там, де залізнична станція “Запорозька Січ”, можна влаштувати велику автостоянку, а далі, по острову, – пішки. Або – на конях, на волах чи на велосипедах. В окремих місцях, скажімо, у гирлах балок, неподалік Дніпрової пружки, можна дозволити ставити намети, а по острову влаштувати пересувні ідалні.

Ближче до природи, до подиху героїчної давнини! Залучення до вічного, високого, чистого! Відтак головним залишається сам факт існування Хортиці – терпеливої, терплячої, зраненої, але живої. Головне, що живе середовище, котре стільки всього взяло на себе, стільки умістило в собі, жива основа, на якій стільки всього відбулося протягом десяти з гаком тисячоліть людської історії. Жива аура, котру випромінює дивовижна спільнота скель і рослин, звірів і птахів, риб і комах, повітря й незакаламучених джерел. Хортиця жива, поки жива її Природа (!!!), перед якою творець Історії повинен смиренно, уклінно й шанобливо схилити голову”.

“Я вибираю Хортицю”
(художньо-документальний роман-освячення, 2004)

“З посвідченням громадсько-го інспектора з охорони природи в кишені та з порожньою пістолетною кобурою на ремені упродовж багатьох літ я обходив усі Хортицькі плавні й урочища, проте більшість моїх маршрутів починалися з Протового броду, біля Осокорового озера, де вони й закінчувалися. То було щось на зразок ритуалу – таким чином я віддавав данину залишкам стародавнього поселення, бо не тільки знаю істинну цінність цієї землі, а й відчуваю її. Мені завжди здавалося, що справжнє відродження Хортиці має початися саме з Протового, оскільки ніде більше на острові Провидіння не переплело так тісно й органічно Природу й Історію, як там. 1290 днів та 568 ночей мого життя залишилися у хортицьких плавнях. Там я пережив трьох директорів заповідника, маю щастя бути сучасником четвертого, добре знаю про їхні широкі повноваження, та з вузькими можливостями обізнаний іще більше. А тому на тлі певного скепсису щодо перспектив бідолашного заповідника, у мене є всі підстави бути в цьому плані скептиком-песимістом № 1. Проте я ніколи ним не стану. Не можна мені, не маю права, надто вже глибоко затягнута, яка печальна участь уготована нації, що втрачає свої святині. Не можна опускати рук, і не лише мені. Як казав один чудовий письменник – світлої пам’яті Олег Куваєв – хтось же повинен курлякати”.

“Стежка на Хортиці”
(збірка есеїв, 2004)

“Сашко (поет Олександр Аблицов. – Авт.) замовк, а мене раптом огорнув смуток. Не через Хортицю – ця рана у мене невилгойна – мені стало жаль усіх, хто навколо. Про необачних бракон’єрів, не в міру романтично налаштованих відпочиваючих, котрі через своє безпросвітне невігластво кривдять Хортицю, не кажу. Мені шкода стало тих, хто гнобить її свідомо.

Хто зводить на острові приватні хорони.

Хто має намір обладнати там

гольф-клуб, аквапарк, іподром.

І – де! На землі, що є взірцем самодостатності!!!

Бідолахи... Замахуються на Святиню, якій нічого додавати не треба. Не можна! Просто – звільнити від бруду і ходити до неї в гості, і вклонятися їй. Дві тисячі з гаком гектарів – це ж крапельничка з крапельничком! Ми вже геть усе навколо заплували, затоптали, сплундрували, засипали сміттям, розорали, забудували, втопили у сіро-зелених смердючих хвильях стугучих водосховищ, і Хортиця тепер – останній плацдарм. Наш порятунок. Запорука тому, що у нас ще є шанс не просто залишитися людьми, а взагалі уціліти на цій упослідженій планеті. Між тим, уже намірилися поділити землю між забугрівськими концесіонерами, бо ті дають гроші на спорудження мостів...

Якщо цей бузувірський задум здійсниться, Хортиці, а за нею й Україні, кінець. Заподіяне зло відгукнеться страшною карою”.

“Наодинці з Хортицею”

(замальовки та вірші у прозі, 2-ге видання, 2007)

“Чим виявляє себе хортицький горизонт? Ні, не віддаленою плавневою стіною і не гребенем завмерлої на пагорбі лісосмуги. Справжній хортицький обрій можна уздріти лише на відкритому просторі. Над смугою залишків древнього степу, що дивом уціліли. Особливо – у розпалі липневого дня. Під покровом липеньких безтурботних хмаринок.

Обрій тут такий близький, такий тендітний і... довірливий. Як наче Хортиця виставила його навмисне, аби постійно нагадував людині: “Ти тут нічого не порушила? Не нашкодила? Нікого не принизила?”

Усе доквіл таке доступне, таке беззахисне... Мимоволі озираючись, із полегшенням переконуєшся: “Слава Богу, здається, не порушив, не образив”.

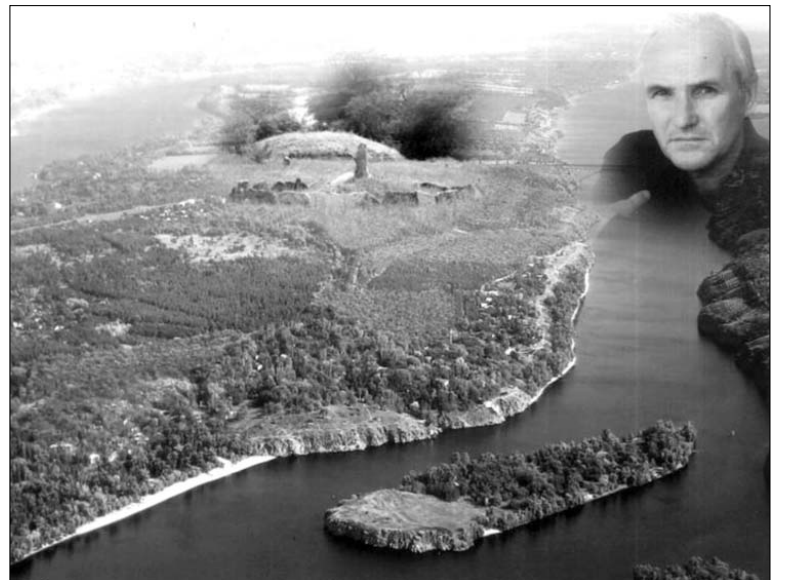
“Бентежна Хортиця”

(художньо-публіцистичний роман-застереження, 2008)

“Стеляється під колеса “Sensa” останні кілометри хортицької землі, котрою я вже не опікуюся, як керівник заповідника. Змінилося щось через це навколо? Анічогісінько. Власне, як і жодних змін не сталося у моїй душі. Бо моє спілкування з Хортицею ніколи не фіксувалося на папері. Воно не скріпилося жодною печаткою. Відтак ніким не може бути скасоване. Бо те спілкування – від Бога, у моєму серці. І там воно – доки серце б’ється.

З’їжджаємо з мосту Преображенського і, звернувши праворуч, мчимо по Набережній. Звичайно кидаю погляд на розлогі схили біля балки Башмачки, які звідси добре видно. Раптом ловлю себе на думці, що цей мальовничий степовий куточок острова щойно минулого літа не зачепили пожежі, і на душі теплішає.

До побачення, Хортице!”

“Хортиця – Острів Святини”
(науково-популярне видання, 2013)

“Хортицю почав осягати ледь не водночас із осяганням Світу Божого. Вперше ступивши на цю землю (добре пам’ятаю той момент), я відчув під ногами особливу твердь, якої ні до, ні опісля не відчував більше ніде, куди б не закидала мене Доля. Дивна річ, що анічогісінько не відаючи про те, що коїться під Сонцем, ані найменшої уяви не маючи про змагання Добра зі Злом, моє дитяче серце повстало проти того, що нагородили на Острові люди. Ветхі бараки, дебели “фінські доміки”, водокачки і трансформаторні будки, всілякі пакгаузи-цейхгаузи, майстерні, лазні, корівники, свинарники і пташарники вкупі з теплицями, навіть величній споруді школи й вокзалу на залізничній станції – все з того, що спокійно сприймалося на “великій землі”, стрінуте на Хортиці, спершу викликало тривожне здивування, потім – гостре збентеження. Далі, згодом і згодом – рішучий, глибоко усвідомлений протест”.

“Заворожений острів”

(публіцистичне дослідження, 2016)

“З моєї квартири на вулиці Українській видно значну частину Хортиці – від найвищої точки на Скіфському стані і до плавневого охвістя. Пізно ввечері, коли місто спалахує вогнями, стаю біля вікна. Ліворуч та безпосередньо перед будинком виклично, хаотично, безцеремонно і зовсім негармонійно, а головне – неприродно – нуртують реклами, фари автівок, сліпучо сяють ліхтарі уздовж Набережної. А прямо все злилося в суцільній темряві, там – Дніпро і Хортиця. Жодного вогника. Жодної недоречної цяточки й звуку. Темрява, тиша і спокій. А острів же зовсім поруч! І просто не віриться, як нам пощастило свого часу одвести від нього біду, коли через плавні збиралися протяжки могутню автостраду. А скільки прокльонів вислухали за те, що “радї каких-то кабанов, косуль, птічек і цветочков осложняєм людям жизнь, уніжаєм їх”! Ні, це не ми, шановні наші прихильники, “осложняем”, не ми “уніжаєм”, а технократи вкупі з тупими, зажерливими властями та господарниками. І я жадбно вдихаюся у суцільну, немов первісну, загадкову й хвилюючу темряву, в якій принишк урятований Острів... Не зчувся, коли й здідуганявся, а все радію, мов дитина, уже не вдихаюся, а всотуючись у життєдайну темін – хоч там тиша, хоч туди не дотяглася загребуша рука технократа. (Будемо сподіватись, що й не дотяг-

неться). Залити місто липучим смогом, набридливим неонем і запресувати його “сучасними ритмами” – справа нескладна, а от повернути доквіллю чисте повітря, цілющу темряву й тишу... Воїстину, Хортиця – над усе”.

“Людина й Острів”

(збірка інтер’ю, офіційних листів, документів, 2018)

“Пане Остапенку (з відкрито-го листа нинішньому керівникові заповідника), нехайно зупинить нищення плавнів!

Плавні Хортиці – в небезпеці: сотні так званих “каччаників” вештаються озерами й протоками Острова, нахабно ігноруючи заваження охоронців заповідника, тоді як плавні Хортиці – найцінніша частина Острова – офіційно визначено зоною абсолютної заповідності, куди відпочиваючим заходити, заїжджати й запливати не можна.

Хіба цього не відає керівник найунікальнішого заповідного осередку України?

Як багаторічний дослідник Хортиці, вимагаю зупинити нечуване свавілля”.

“Звідкіль на Хортиці дуби?”

(документальний нарис, 2020)

“Дубові жолуді завжди при мені з того дня, як мене вигнали із заповідника. Ознайомившись із недолугим наказом недолюблого міністра культури (Юрія Богущького. – Авт.), я вже за годину був у балці Ганнівці. Набрив під дубом кульочок жолудів, відрахував із них дев’ятеро (сакральна цифра) й поклав до кишені. Робив усе майже інстинктивно. Чи, як начебто хтось підказував мені. А ще... Я ніби підсвідомо знав: усе лише починається. Несподіване та ще й бруталне звільнення не вішувало безхмарної погоди. Та я надіявся... Вірив у непохитність громадськості, а надто – конкретним впливовим особам зі столиці. Не забував, звісно, й про валідол, та спершу майнув у Ганнівку. Безумовно, згодом буде не лише валідол, а й валер’янка з корвалолом, буде “швидка”, навіть до нітрогліцерину наблизюся, але основу всьому заклали жолуді. Я в цьому переконаний на всі сто. Незграбно ухилилася громадськість, сором’язливо здали “впливові особи” а дубові жолуді з Хортиці не зрадили. І не зраджують”.

***

Насамкінець привітаймо автора з поважним ювілеєм та побажаймо йому здоров’я, злагоди й добра.

Підготував
Микола ПАЩЕНКО,
м. Запоріжжя

Сергій ПРИСУХІН, доктор філософії, викладач Київської православної богословської академії

Українська філософія другої половини XIX – початку XX ст.: позитивізм та ідеї соціалізму

ракетикою української нації називав духовність, від якої залежить зміст національної свідомості, а також вияви української культури загалом.

За Шевченком, пізнання світу здійснюється не раціональним, а екзистенційним способом на основі і за допомогою емоційно-моральних переживань (традиція кордоцентризму) та відповідальності за озвучення правди або її свідоме уникнення. На думку Шевченка, життя в брехні — це ніби життя уві сні, обране небуття, початок особистісної смерті. Характеристики світу, в якому живе людина, залежать від неї самої та її відповідальності перед Богом і людьми. Людина є головною дієвою особою в історії людського буття.

Бог не полишає людину наодинці в подоланні найнебезпечніших колізій світу, Він навчає, як правильно і відпові-

даний мудрістю історії: принаймні самоочищенням українців від пануючого гріха московитського молоху спочатку Словом, Сином Божим, а потім ділом та конкретною історією.

Як громадський діяч і послідовний борець проти соціально-культурної експансії московського самодержавства (національного гноблення українського народу) Шевченко проголошував ідею утвердження національно самостійного державного устрою в Україні. Майбутнє України він пов'язував із самоуправлінням українського народу, із колегіальною формою здійснення влади як гарантії захисту українців від зовнішніх і внутрішніх небезпек. У поетичній збірці “Кобзар”: у творах “Гайдамаки”, “Сон”, “Кавказ”, “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм” Шевченко виявив себе одним із

Петербурзі. Згідно із заповітом, після отримання всіх необхідних дозволів прах Шевченка було перевезено в Україну і 22 травня 1861 р. його було перепоховано на Чернечій горі біля Канева.

Після скасування кріпосного права (19 лютого 1861 р.) в Україні актуалізувалось соціокультурне життя: озвучувались раніше замовчувані вимоги українців, по-новому стали формулюватись їх політичні інтереси, передусім потреба практичної реалізації національної ідеї, захисту духовної культури і української мови тощо. Рухом страхом монархічна влада спрямувала свою діяльність на пошуки політичної та ідеологічної протидії новопосталим небезпекам (наприклад, ідеям українського самостійницького руху), розповсюджувався міф про політичну і духовну меншовартість українців та їх неunikну потребу діалогізувати тільки з братами-росіянами тощо.

А вже на початку 70-х рр. XIX ст. в Києві почали об'єднуватись і співпрацювати інтелектуальні (національно-патріотичні) сили українців. Прикладом слугувала діяльність українських “Громад”, у межах яких знаходили прихисток і підтримку переслідувані діячі вітчизняної культури, науки, освіти тощо. “Громади” ставали центрами об'єднання українських патріотів, громадських і культурних діячів (серед яких В. Антонович, М. Драгоманов, П. Матецький, П. Чубинський, М. Лисенко, М. Старицький та ін.). Популяризації діяльності “Громад” сприяла їх видавничая діяльність, зокрема, започаткований з метою поширення цінностей світової та вітчизняної культури, освіти, науки М. Костомаровим та П. Кулішем видрук часопису “Основа” (1881–1882 рр.).

Актуалізація українського національного інтересу викликала жорстку реакцію московського самодержавства у вигляді цілеспрямованої протидії самостійницьким тенденціям. Таємно був підписаний Емський указ (1876 р.), який посилював не менш реакційний “Валуєвський циркуляр” (1863 р.)³, згідно з яким “Громади” в Україні розпускались, а їх активні члени переслідувались і вимушені були емігрувати закордон. У зарубіжжі за ініціативою М. Драгоманова та С. Подолинського став виходити друком новий часопис — збірник наукових праць “Громада” (1876 р.). На той час М. Драгоманов уже розірвав партнерські стосунки з московськими інтелектуалами через незгоду з їхньою орієнтацією на використання терористичних методів політичної боротьби.

Позаяк серед громадівців особливим авторитетом і популярністю користувався М. Драгоманов, є всі підстави висвітлити роль і значення цієї непересічної особи докладніше.

Відомо, що **Михайло Драгоманов** (1841–1895 рр.) — український учений (філософ політики), історик, літератор, народився в місті Гадячі на Полтавщині. Закінчив історико-філологічний факультет Київського Університету (1863), в 1864–1875 рр. викладав історію в своїй альма-матер і вив активну наукову і громадську діяльність, був одним із лідерів Київської “Громади”. Після репресивного звільнення з посади доцента емігрував у Женеву (1876–1889 рр.). Став одним із засновників “Женевського гуртка” — першого закордонного українського соціалістичного осередку. Разом із М. Павликом і І. Франком керував радикально-політичним рухом Галичини, розробляв тематику української національної ідеї (спочатку як прихильник українського романтизму, а потім як його критик і прихильник філософії позитивізму⁴). Філософське кредо М. Драгоманова: “У культурі — раціоналізм, у політиці — федералізм, у соціальних справах — демократизм”. За своєю філософською позицією Драгоманов був послідовником О. Конта, Г. Спенсера, П. Прудона.

Автор чималої кількості праць, серед яких особливо значення для філософії мали: “Передне слово до Громади” (1878 р.), “Шевченко: українофілі: соціалізм” (1879 р.), “Пропащий час — українці під Московським царством, 1654–1876 рр.” (1880 р.), “Вільний союз — вільна спілка” (1884 р.), “Чудацькі думки про українську національну справу” (1891 р.), “Листи на Наддніпрянську Україну” (1893 р.). В цих та інших працях М. Драгоманов прагнув обґрунтувати ідею “бездержавності” (“беззначальства”, тобто анархізму) у соціальному розвитку — добровільної асоціації гармонійно розвинутих особистостей. Шляхом до цього є федералізм із децентралізацією і самоврядуванням. Звідси його симпатія до Швейцарії і Англії, до їхнього досвіду, переваг політичних свобод над класовими і економічними інтересами, ставка на універсальні культурні цінності, що вивисуються над національними завданнями. Хоча М. Драгоманов применшував роль національного і недооцінював значення національних відносин, він наголошував на зв'язку своїх ідей з українськими національними традиціями. Долю України пояснював у контексті загальносвітового соціокультурного процесу. Водночас виступав критиком марксистського підходу у вирішенні українського питання, пропагував ідею соціалістичного етичного ідеалу, що мав на меті створити підстави морально-етичного самовдосконалення суспільства, яке може самостійно вирішувати соціальні і політичні суперечності на принципах соціальної справедливості тощо.

“...Шевченко написав головні свої твори (“Єретик”, “Кавказ”, “Посланіє”, “Давидові псалми”, “Великий льох”, “Заповіт”), в яких він вперше поставив великі духовні проблеми і національні принципи.

Любов до Бога і до брата свого.

Вірність Україні і самовіддана праця для неї.

Справжність любові і віри, а фарисейство релігійне й патріотичне — як смертний гріх проти Духа.

Відповідальність за брак любові, за байдужість до долі України.

Одвертість ворогування з ворогом — “Борітеся — поборете”.

Цілковита духовна незалежність:

“Молітеся Богові одному... А більше на землі нікому не поклонітесь”...” (Євген Сверстюк).²

дально їх переживати. За допомогою Бога людина стає носієм правдивої гідності, але за умови, що особа вміє страждати і по-праведному переживати драму власного і суспільного життя. Прикладом слугує досвід істинного патріотизму, уміння боротися супроти зла (молоху буття) в самому собі, вміння знаходити рівновагу тільки на користь добра для близьких і рідних людей і самого себе, таким чином, моральність українського патріотизму стає невід'ємним чинником національного розвитку.

Водночас Шевченко унаочнює відсутність будь-якої моральної відповідальності у “Московщині” (Російської імперії), яка є безперечним злом, з одного боку, а з іншого, — відсутність супротиву в колонізованій московитами Україні, яка продовжує перебувати в стані політичного сну. У такий спосіб і перші (поневолювачі, “москалі”), і другі (смирненні й поневолені) є боговідступниками. Такий стан справ має бути подо-

перших філософів політики, шукаючи аргументи реалізації ідеї незалежності і самостійності України.

Усе своє свідоме життя Шевченко озвучував ненависть до офіційної Росії, її політичного ладу за крайній антидемократизм, за те, що московитська ідеологія та культура впродовж сотень років була знаряддям придушення національної волі і духовної культури українців. У Шевченкових творах знаходимо чималу кількість критичних зауважень (нарікань) на “москалів”, які, на його погляд, є першопричиною бід в Україні!

Останні роки життя Т. Шевченка провів у Петербурзі. Завершення його земного шляху було позначено хворобами, самотністю та екзистенційними переживаннями (останній вірш “Чи не покинуть нам, небого”, 14-15 лютого 1861 р.). Помер Т. Шевченко 10 березня (за старим стилем — 26 лютого) 1861 р. і був похований на Смоленському православному кладовищі в

У 1889 р. Драгоманов прийняв запрошення на посаду професора Вищої школи в Софії (Болгарія) (Вища школа згодом стала університетом). В Софії Драгоманов і помер і, як заповідав, був похований за протестантським обрядом на місцевому католицькому кладовищі. Згодом на примурку його пам'ятника було викарбовано: “Великому громадському лідеру від українських емігрантів”.

Побратимом М. Драгоманова був **Сергій Подолінський** (1850–1891 рр.) – український вчений, філософ-фізикаліст⁵, громадський діяч, один із перших вітчизняних політиків. Народився у селі Ярославці Звенигородського повіту Київської губернії. Вищу освіту здобув у Київському університеті на юридичному факультеті, за другою освітою – медик. У 1876 р. захистив докторську дисертацію. Від початку громадсько-політичної діяльності поділяв і популяризував марксистські ідеї, підтримував тезу необхідності визволення трудящих від капіталістичної експлуатації, але тільки мирним шляхом, використовуючи інтегративний потенціал громади як дуже важливої форми життя людського співтовариства. Подолінський сформулював власне бачення змісту української національної ідеї, відповідно до якої організувати поступ економіки можна лише через подолання дезінтеграції українського народу на основі інтелектуального єднання і української мови.

Науковим відкриттям світового рівня, яке на багато десятиліть випередило свій час, стало етико-екологічне вчення С. Подолінського про роль людської праці як акумулятора і перетворювача космічної енергії, основним джерелом якої є сонячні промені. Вчений-фізикаліст доводив, що вся людська праця (від землероба до шевця, кравця і будівельника) захищає променеву енергію Сонця від розсіювання в просторі. Не секрет, що згодом відкриття Подолінського використав В. Вернадський у розробці концепції “біосфери – ноосфери та коеволюції” про визначальну загальнопланетарну роль у цих процесах людини та її праці, про необхідність економічної збалансованості процесів розвитку людської цивілізації. Про зміст і творчі досягнення геніального філософа-фізикаліста свідчать назви його основних праць: “Життя і здоров'я людей в Україні” (1878 р.), “Ремесла і фабрики в Україні” (1879 р.), “Нігілізм у Росії” (1879 р.), “Соціалісти України і Австрії” (1880 р.), “Громадянство і теорія Дарвіна” (1881 р.), “Людська праця і єдність сили” (1882 р.) та ін.⁶

Помер С. Подолінський в 40-річному віці 12 липня 1891 р. в Києві. Спочатку його поховали поруч із батьком на кладовищі Аскольдової могили, а в 30-х рр. ХХ ст. прах сина і батька Подолінських перепоховали на Звіринському кладовищі.

Натуралістично-позитивістські мотиви в українській

духовній культурі другої половини ХІХ ст. були презентовані творчістю **Лесі Українки** (Лариси Петрівни Косач-Квітки) (1871–1913 рр.) – української поетеси, літераторки, громадської діячки, талановитої представниці вітчизняної філософської думки. У своїй творчості вона продовжила філософську спадщину Г. Сковороди, доповнивши її своїм оригінальним філософським баченням, яке отримало назву “філософія переживання”. Під переживанням Леся Українка розуміла гостру необхідність стоїчно сприймати драматизм людського існування й усвідомлювати його перехідний характер. Звідси особлива активність і спрямованість дій і вчинків особи в кризові періоди її життя, формування відповідного сенсу, який виступає результатом волевиявлення самої людини без втручання надприродних сил. В основі озвучених міркувань поетеси лежали ідеї європейського позитивізму, впевненість у пізнавальних можливостях людини, практична етика і естетика та історичний оптимізм.

Показовими стали антропологічні погляди Лесі Українки. Вона вважала, що сутність людини можна зрозуміти лише через її особисті соціокультурні характеристики, серед яких найвище значення має людська гідність (як найбільша цінність людського існування). Людська гідність є ніби віддзеркаленням духу Прометея, що допомагає особі визначити сенс життя. Гідність стає морально-етичним принципом, з якого розпочнеться подолання “рабської психології” (рабської покірності й деструктивного пристосування до страшної дійсності). Ідея прометеїзму

“...існує відносна додаткова вартість і абсолютна — тобто така, що не тільки не виснажується, а навпаки, збільшується і зростає”.

“Відносна додаткова вартість виникає з праці — за рахунок абсолютної...”

...Ми схильні думати, що додаткову вартість слід називати енергією прогресу.

Це є творчий процес сонця. Та й не тільки сонця, а Всесвіту — його променевої субстанції, яка в усіх релігіях світу називається Богом. І, загалом, правильно називається...”

“...Енергія прогресу є фізичний аналог абсолютної додаткової вартості. Якщо відсутнє її виробництво — держава зі всією неминучістю посувається до своєї загибелі. І тим швидше, чим інтенсивніше розвивається промисловість...”⁷

орієнтує на те, що особистість, завдяки безперервній активності, стає своєрідним пророком, месією, який покликаний вести людей через драматичні колізії їхнього земного життя до волі й щастя. Ці вимоги доповнювалися необхідністю бо-

ротися за національну гідність і знайшли свій вияв у запереченні насильства й гноблення людини людиною в будь-якій формі. Першим кроком до подолання “рабського духу” Леся Українка вважала необхідність змінити умови й обставини соціального життя, що його породжують. Звідси її заклики до пробудження від страшного “сну”, безкомпромісної боротьби проти поневолення, національного гноблення тощо.

Етичні та естетичні погляди Лесі Українки були орієнтовані на щонайбільше врахування людського характеру. Головним критерієм моральної поведінки особи, яка пробуджує народ до дії, є не бездумна орієнтація на революційний подвиг, а, навпаки, на тверезе раціональне осмислення потреб суспільства, відповідно до яких виникають революційні перетворення. В основі естетики Лесі Українки лежали ідеї про єдність трьох цінностей – народності, краси та ідейності. Іншими словами, творчість художника має нести красу, мрію, ідеал. Ці цінності є загальноцивілізаційними, їх виборюють усі прогресивні люди світу. Ось чому мистецтво має виконувати певні виховні функції з метою формування активної позиції людини. Водночас поетеса критикувала теорію “чистого мистецтва”.

Особливою характеристикою філософської позиції Лесі Українки було її гостре критичне ставлення до релігії та церкви. Поетеса обстоювала позиції вайовничого атеїзму, який наляштував її робити висновки про те, що релігію вигадали люди, які не могли пояснити незрозумілі явища природи. На її думку, фантастичне пояс-

подолання рабського існування людини потребує знищення релігії й церкви. Дух прометеїзму Лесі Українки робив її безкомпромісним критиком усіх тих соціокультурних обставин (зокрема й релігійних), які, на

2. Цит. за: Євген Сверстюк. Інтелігенція як самоусвідомлення нації / Сверстюк Є. О. Не мир, а меч. Есеї. – Луцьк: ВМА “Терен”, 2000. – С. 40

3. Емський указ за підписом російського імператора отримав свою назву від міста Бад Емс (Німеччина),

*“Скрізь плач, і стогін, і ридання,
Несмілі поклики, слабі,
На долю марні нарікання
І чола, схилені в журбі.”*

*Над давнім лихом України
Жалкуєм-тужим в кожний час,
З плачем ждемо тії години,
Коли спадуть кайдани з нас.*

*Ті сльози розтродять рани,
Загойтись їм не дадуть,
Заржавіють від сліз кайдани,
Самі ж ніколи не спадуть!*

*Нащо даремнії скорботи?
Назад нема нам воріття!
Берімося краще до роботи,
Змагаймося за нове життя!”⁸*

її думку, знищували в людині найкращі людські якості.

Останні роки життя Лесі Українки пройшли в подорожах та лікуванні закордоном (в Єгипті та на Кавказі). На початку липня 1913 р. через загострення захворювання нирок Леся Українка померла в Сурамі (Грузія) в віці 42 років. На похороні були присутні три священники. Поховали Лесю Українку на Байковому кладовищі м. Києва. Могила Лесі Українки є національним пам'ятником.

1. Прикметною особливістю творчості Шевченка є відмова використовувати офіційні (загальні) географічні та етнографічні терміни “Росія” і “росіяни”. Натомість він уживає негативні лексеми “Московія” і “москалі”. Для Шевченка Москва була не просто центром суцільної держави, вона завжди існувала як центр зла стосовно України, вона є те, що “мучить душу”, “чужа земля”, “далекий край”, “по тім боці моря”, бо далекість Москви від України – екзистенційна, а не просторова характеристика. Етнонім “москаль” вживається Шевченком в одному ряду з ворогами України... Подібне негативне ставлення Шевченка і до Петербурга. В його поезіях немає жодної згадки про столицю імперії під її офіційним іменням, для Шевченка Петербург – це “город на багнищі”, зведений Петром “на благородних костях козачих” (“Сон”). Москва, московити, московський дух загрожують розвитку життя в Україні, деформують українську духовність і нищать українську національну ідентичність. [Цит. за: Історія філософії. Словник / За заг. ред. В.І. Ярошова. – К.: Знання України, 2006. – С. 1175].

в якому на той час перебував Олександр II, забороняв ввозити на територію Російської імперії з-за кордону книги, написані українською мовою, видавати українською мовою оригінальні твори і перекладати з іноземних мов будь-які тексти, у тому числі і ноті; друкувати книги українською мовою; ставити театральні вистави та влаштовувати концерти українською мовою та з українським репертуаром; викладати українською мовою в початковій школі... В 1878 р. на літературному конгресі у Парижі М. Драгоманов різко засудив Емський указ, виступивши на захист української мови і культури.

4. Філософія позитивізму – заснована О. Контом (“Курс позитивної філософії”, 1842 р.) концепція, згідно з якою істинне знання про світ є результатом конкретних наук, очищених від гуманітарних (метафізичних) інтерпретацій, які, на його погляд, є безпідставними й неістинними.

5. Фізикаліст – представник філософської позиції, згідно з якою будь-яке буття є продовженням фізичних властивостей, тобто весь світ складають лише фізичні об'єкти. Фізикалізм називають ще особливим матеріалізмом, який розвинувся з фізичних наук, тому оперує не тільки суто філософським поняттям матерії, але й фізичними поняттями “сила”, “енергія”, “простір”, “час” тощо.

6. Докладніше про життя і творчі доробки С. Подолінського див.: “Подолінський С. А. Вибрані твори / Упорядник: Л. Я. Корнійчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 328 с.; з іл.

7. Цит. за: Подолінський С. А. Вибрані твори / Упоряд.: Л. Я. Корнійчук. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 14.

8. Леся Українка. Усі твори в одному томі / Передм. М. Литвинця. – К. Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2008. – С. 21.

“Очі цієї красуні досі сняться її шанувальникам, а образи Мавки, Міріам, Корделії вічно житимуть у наших серцях...”

Ірина ГОЛОВАЙ,
м. Київ

«Є два крила: одне – для забуття, а друге – для незнаного буття...»

“Ні! Я жива! Я буду вічно жити! Я в серці маю те, що не вмирає...” Ці слова головної героїні драми-феєрії Лесі Українки “Лісова пісня” відомі багатьом, проте не всі знають, що актриса, яка свого часу блискуче зіграла головну роль Мавки на сцені Національного драматичного театру імені Івана Франка, – Оксана Батько – має не менш трагічну долю.

7 жовтня минає п'ять болючих років від того дня, коли чарівна актриса відійшла у Вічність.

Оксана Батько-Нищук... На третьому курсі Київського національного університету театрального мистецтва імені Івана Карпенка-Карого Оксана Батько отримала щасливий квиток – запрошення на роль Мавки в Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка. Її Мавка полюбила глядачів справжністю і ніжністю, витонченістю почуттів і душевним благородством. Завдяки цій ролі актрису в 1993 році прийняли до трупі столичного Театру Франка.

Талановита і витончена красуня родом із Коломиї могла б стати чудовою філологинею, бо мала потяг до мов, або художницею, бо мала хист до малювання, або професійною танцівницею, бо блискуче виступала у складі ансамблю “Покуття” (керівниця – заслужений працівник культури Дана Демків), але Оксана полюбила Театр, який обрав її, став життям і долею.

Завжди усміхнена, Оксана несла якусь дитинну чистоту. Її душа була відкритою і вразливою, вона боляче реагувала на несправедливість і жорстокість. Оксана була природною і схожою зі своїми одухотвореними героїнями – любила навки, страждала по-справжньому, вболівала і переживала широко й нелукаво.

Кожна роль Оксани Батько-Нищук – емоційна, саможертвна і драматична. Оживають у пам'яті пережиті нею ролі: шляхетна інтелігентна красуня Ірина із “Трьох сестер” А. Чехова; пристрасна, яскрава Дездемона з трагедії Шекспіра “Отелло”; натхненна, закохана улюблениця Д'Артаньяна у виставі-мюзиклі “Ах, мушкетери, мушкетери”; самотня, зневірена дівчина (“Та, що сама”), яка намагається розважити будні Тараса Шевченка та прогнати відчай останніх років його життя у драмі “Божественна самотність” О. Денисенка; запальна і спокуслива Туркіна у п'єсі О. Кобилянської “У неділю вранці зілля копала”.

Найяскравіше вималюються ролі Оксани Батько-Нищук, які вона зіграла в парі з усенародним улюбленцем, народним артистом України Богданом Ступкою – тендітною батьковою донечкою Хави із “Тев'є-Тевеля” за Шолом-Алейхемом; екстравагантної Джесіки з п'єси Т. Джонсона “Істерія”; чистої, благородної, смі-

ливої та відданої батькові Корделії у п'єсі “Король Лір” Шекспіра.

О. Батько-Нищук дивувала глядачів філігранністю образів, вражали вокальні партії її героїнь, адже актриса мала прекрасний голос.

Пригадується прем'єра вистави “На полі крові”, де Оксана Батько-Нищук грала Одержиму – Міріам. Тендітна, в чорній сукенці, вона пробуджувала в серцях глядачів цілу гаму емоцій – від ненависті до любові, від розчарування, зневіри до впевненості, від слабкості духу до сили характеру й жаги до життя. Вражали глибокий психологізм і філософічність образу Міріам. Потужна роль – грати Жінку, одержиму духом, яка готова віддати душу в ім'я спасіння Месії, готова захистити своєю любов'ю Месію від байдужості та людської підступності, в душі якої рана і страждання: “О, я вірю в тебе, сине Божий, та я не вірю в себе...”

Оксана Батько-Нищук завжди наголошувала: “Я не граю в театрі на сцені – я там живу. В кожному образі”.

Мало хто знає, що Оксана мала ліричне обдарування, прекрасно віршувала і володіла пластикою Слова. Пропоную увазі читачів кілька поезій із невеликої, але по-справжньому сповідальної збірки Оксани Батько-Нищук “Я маю крила”.

***

Тендітна постать дивиться на мене,
з далеких, невідомих літ...
Я вас впізнала!
Ви є Мельпомена...
О, Господи, куди тебе подіть?

Приходьте ближче і подайте руку –
І я покірно вам подам свою... Не жаль...
Підемо разом і розвієм тугу,
На мить забудемо про горе і печаль.

***

Олексі

Є назва, прізвище,
Є титул і звання.
Навіщо? Як? Для чого?
Букви і слова –
За ними є душа,
І мова, й розум, й співчуття,
Любов до ближнього,
прощення, каяття.
Новонароджене дитя!
Криком стрічає простори життя!
Безгрішне, чисте янголя!
Ти дихаєш так тихо, так спокійно,
Моє кохане диво – сину.
Єдина суть мого життя,
Малесенька людино...

***

Три слова: Я Люблю Тебе...
Три признаки безмежного жадання!
О світе, не чіпай мене,
Не рухай горизонт тремтливого чекання.
Так ніжно тоне:
“Я...Люблю...Тебе...”
І день у день благаю про кохання!

***

Є два крила:
Одне – для забуття,
А друге – для незнаного буття...
Недопалки прожитих літ блаженні,
Невже поринемо в безодню навмання..
О сонце, небо, пташко –
Безумство слів – склепіння небуття!
Так жити хочу –
Це глибоке відчуття!
Потужно-тихе, наче вороття додому!
Небесного, далекого, німого...

Поетично-ліричне сприйняття світу, чуттєвість і душевність, відчуття навколишнього крізь струни власної душі, зболеність і світло, любов до людей і тендітність вирізняли Оксану Батько з-поміж інших акторів.

По-доброму згадують Оксану Батько-Нищук її рідні актори-франківці.

Олексій Богданович, народний артист України: “У Оксани Батько-Нищук був потужний темперамент – і акторський, і жіночий... Оксана була неповторною партнеркою на сцені. Вона не вміла грати у пів голоса, у пів сили, грала на розрив аорти, віддаючи серце і душу кожного разу перед гля-

дачами і на репетиціях. Тендітна і водночас сильна, неймовірно талановита, вразлива і тонка натура...”

Олег Стальчук, народний артист України: “Оксана любила всіх і все – це її риса. Вона за все вибачалась. Вона жила так, аби не зашкодити комусь, не приведи Господи. Надзвичайно тонка і щемлива натура”.

Наталія Сумська, народна артистка України: “Оксанка – самовіддана театру до нестями, вірна, дисциплінована, чуйна і, звичайно, дуже ранима...”

Тарас Жирко, театральний режисер, народний артист України: “Тендітна, мов невагома павутинка, що пролітає навскоси у кадрі життя. Нестримна, як дика кішка, як нечутний дзвін росинок, у яких відбивається і заломлюється цілий всесвіт. Нестримна на розрив аорти... Вона – як сама натура...Справжня, без умовностей і пошлого вдавання. Вона, як життя, що переходить від тліну до вічності, що перетікає від одного втілення до іншого. Вона мерехтить своїми усмішками, своїми піснями, своїм зойком і своїм золотим сміхом, який вона розсипала межі нас, а біль залишила собі...Як дивний скарб серед земних марнот...”

Оксана Батько-Нищук, заслужена артистка України (2010 рік), мала унікальний талант і скарб душі, який нині зустрінеш нечасто.

“Незримий скарб душі” – таку назву має документальний фільм, що розкриває суть людської та творчої натури актриси Оксани Батько-Нищук. Створена стрічка за ініціативи чоловіка Оксани – народного артиста України Євгена Нищука.

Кажуть, той, хто народжується у велике свято, – щасливий. Оксана народилася 27 вересня – на Воздвиження Чесного і Животворчого Хреста Господнього...

Скільки ще цікавих ролей могла б зіграти неповторна актриса на сцені Театру Франка... Як мріяла вона зіграти Анну у драмі І. Франка “Украдене щастя”!..

Очі цієї красуні досі сняться її шанувальникам, а образи Мавки, Міріам, Корделії вічно житимуть у наших серцях...

Осіротіла сцена... Не чути голос Мавки,
І падає життя позжовклим лист...
Небесний режисер сценарій пише,
А глядачі благають: “Повернись...”
Цей світ земний – жорсткий і зрадливий –
Тут не буває так, як в голубів,
Бо вже давно на доброту і щирість
Цей світ людський знецінився й збіднів...
Ні! Не вмирає Мавка! Не вми-ра-є!
Зорить її окрилена душа...
Вона так само мріє і кохає
І чекає на прозріння Лукаша...
Дощить... То тихо плаче Мавка:
– О, не журись за тіло, не журись!
І ніжним співом, музикою серця,
Коханням незрадливим відродись...

Валерій РОМАНЬКО,
голова комісії з присудження премії
імені М. Петренка, член НСПУ

Традиційне щорічне Петренківське свято “Живий у пісні, живий у віках”, яке щороку проходить у Слов'янську, цьогоріч відбулося 22 вересня у стінах місцевого коледжу Національного авіаційного університету і було присвячене 204-й річниці від дня народження українського поета-романтика Михайла Петренка та вручення 10-ї Всеукраїнської премії ім. М. Петренка. Організатори свята: Донецька обласна організація національної спілки краєзнавців України, відділ культури Слов'янської міської ради, Слов'янська міська організація ВУТ “Прогрес”, Центральна бібліотека ім. Петренка, бібліотека Слов'янського коледжу НАУ.

Присутні на заході краєзнавці, просвітяни, працівники освіти та культури, учні та студенти занурилися в українську поезію та пісню, із хвилюванням слухали пісню “Дивлюсь я на небо...” у виконанні молодого співака з Тернопільщини Романа Сасанчина, переможця конкурсу “Голос. Діти”. У 2017 році, коли відзначалося 200 років від дня народження Михайла Петренка, Роман був гостем слов'янців.

Кульмінацією свята стало шанування

Вшанували поета-романтика Михайла Петренка

лавреатів та дипломантів літературно-мистецького конкурсу. За 2021 рік лавреаткою премії імені М. Петренка у номінації “Поезія” стала Садкова Ольга Іванівна – поетка, членкиня НСПУ (м. Ізюм Харківської обл.) за поетичні збірки “Що маю на душі”, “Весела вдача” та книгу нарисів “Землепоклонники”.

У номінації “Популяризація знань про життя та творчість М. Петренка” визнано Тендітну Надію Миколаївну, доцента кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету за навчальний посібник “Методика навчання української літератури: творчість Михайла Петренка у світлі сьогодення”.

Дипломантами конкурсу за підбірку віршів стали Тендітна Поліна Миколаївна, учениця 10 класу ЗОШ І-ІІІ ст. № 3 м. Лиман, та Дзюба Орина Михайлівна, учениця 9 класу Райгородського ЗЗСО І-ІІІ ст. Краматорського району.

Лавреатам вручено пам'ятний знак “Михайло Петренко. 1817–1862”, посвідчення та диплом лавреата, дипломантам – дипломи. Крім того, переможці отримали квіти, пам'ятні подарунки.

Закінчення. Початок на стор. 1

Дизайнерка **Наталія Белясова** (Сиворакша) традиційно представляє на фестивалі “Аристократична Україна” торгову марку “Ляля-Краля”. Цього року вона продемонструвала колекцію, створену за мотивами українського бароко — стилі карнавалів і свят, якому властиві яскравість, помпезність, демонстративний шик, використання багатощарового одягу, дорогих і фактурних тканин. У цьому вбранні багато золотих оздоб, коштовного каміння, мішури, мережок, стрічок, шнурів та інших хитромудрих прикрас. Моделі створили справді карнавальну феєрію — “Гранат”, “Червоне золото”, “Зелений опал”, “Бірюза”... Тут і контрастні тканини: шовк, який надає легкості, гобеленова тканина, що надає вбранню вишуканості; головні убори зі знаковим акцентом бароко — пишними квітковими орнаментами; тут різноманітні кольори — від галантних пастельних, ніжного оливкового до найяскравіших. Багатощарові спідниці, аплікації по тканині, вишивка, мереживо, квіти ручної роботи. Головні убори з прикрасами у вигляді довгих “серезок”, вишитих бісером на тонких перлинних нитках... Костюм “Блакитний сапфір” епохи бароко (XVII — XVIII ст.) захопив добру половину глядацької зали. Виговлений з візерунчатої парчі і розкішного ліонського шовку, рясно декорований стрічками, мереживом, шнурами і поясами, прикрашений вишивкою-аплікацією, — він водночас має вигляд дуже стильний і не перевантажений. “Рожевий опал” (гобеленова корсетка, вишита золотом та бісером, підкреслена талія, ніжна вуаль та вишуканий головний убір з квітами); у костюмі “Перлина” використане характерне для бароко поєднання реальності і фантазії, духовного і тілесного, аристократичного і народного — тут численні пучки стрічок, волани, гофрування, буфи, обробка шнуром, багато гіпюру та мережива; “Агат” створений з улюблених тканин бароко, вдало поєднавши важкий оксамит, парчу, атлас, тонкі тафту і муар. Основоположники стилю бароко — французи. “Але українське бароко органічно поєднало весь багатий досвід європейського мистецтва з власними естетичними засадами, розумінням прекрасного. У самих формах костюму вже закладено ефект руху і світлотіньової гри. А його художній образ несе ідеал людини впевненої, самостійної, досконалої, творчої і активно”, — вважає дизайнерка **Наталія Белясова**.

Театр етнокостюму “Інанна” Житомирського Центру творчості дітей та молоді (дизайнерка **Наталія Гладій**) — це дійство краси! Пані **Наталія** — творча українська дизайнерка аксесуарів, лавреатка I-ї премії всеукраїнського фестивалю-конкурсу “Віночок миру і добра”, володарка I-ї премії міжнародного конкурсу дизайнерів “Мода без кордонів”, переможниця етно-фешн-шоу “Аристократична Україна” в номінації “Аксесуар року”, фіналістка міжнародного конкурсу “Normand Universite” у Королівстві Саудівська Аравія, регіональна представниця глобальної культурної ініціативи World Folk Vision Italia в Україні. Для цього

«Аристократична Україна»: сила традицій і динаміка сьогодення

горічного Фестивалю **Наталія Гладій** підготувала колекцію “Шепіт води”, взявши за основу традиційну поліську біло-блакитну кольорову гаму. За словами дизайнерки, на створення цієї колекції її надихнули блакитні озера Житомирщини. Вода — стихія контрастів — спокійна і бурхлива, кришталево чиста і глибоко таємнича. У колекції вбрання продумана кожна деталь, використані каміння, квіти і навіть традиційна українська хустка. Сукні створені з використанням традиційних біло-блакитних поліських візерунків.

Фестиваль “Аристократична Україна” — це подіум не лише відомим торговим маркам і брендам. Тут цінують окремих майстринь, які зберігають автентичну українську традицію в повсякденному побуті, виготовляючи одяг для своїх рідних та близьких, для своїх родин. Такою є майстриня **Ірина Шишковська**. Одяг, що демонструвався на подіумі, пані **Ірина** зробила для своїх доньок — **Софії** та **Ірини**, і призначався він для шкільних урочистих подій. Такою подією став випуск четвертого класу. Аби підтримати доньок, мама вишила їй собі сорочку і плахту, а згодом і чоловікові — сорочку. У своїх роботах **Ірина Шишковська** використовує бавовну, атлас та бісер.

Родинна колекція сімейного дизайнерського колективу “Родина 7я” (майстриня **Тетяна Ковальчук**), за словами пані **Тетяни**, теж створена для власних дітей. Без етнічного одягу у родині **Ковальчуків** не обходиться жодне сімейне свято. У презентованому на фестивалі одязі використані вишивка бісером і оздоблення стрічками. Творчістю займається вся родина **Ковальчуків**. Усі вишиванки, пояси, шаровари, сук-

ні не раз були задіяні в концертах. Однак більшість виробів пані **Тетяна** розробляла для доньки **Катерини**, яка грає в театрі. Продемонстрована червона сукня була пошита для її ролі **Солохи** в аматорському театрі. Біла сукня готувалась під вірш “Я — Україна!”. Більшість вишиванок **Каті** виконані в червоно-чорних кольорах — це не лише традиційна українська кольорова гама, але також кольори українського повстанського прапора. Крім того, з представленим одягом у родині **Ковальчуків** пов’язані важливі родинні події.

Вразив учасників і гостей Фестивалю хор “Ластівка” Будинку дитячої та юнацької творчості Голосіївського району міста Києва. Артисти стали водночас моделями, виступивши в костюмах, розроблених керівницею хору і модельєркою **Оксаною Урсатій**. У вишуканих концертних костюмах пані **Оксана** поєднала класичний і академічний стилі з етнічними аксесуарами-прикрасами, використавши для суконь класичного крою габардин молочного кольору. За основу взято лекало класичного плаття для дівчаток, які супроводжують наречену на вінчанні. Лекало доповнено довгими, широкими рукавами. Привертає увагу ткане чільце з балабонами — традиційна староукраїнська оздоба, що має галицьке походження, але викликає асоціації з головними уборами періоду княжої доби в Україні. Балабонами також прикрашені тканій пояс і рукави плаття. І завершує образ бісерна прикраса — гердан. Ще один важливий аксесуар сьогодення — захисна маска з вишитим логотипом хору “Ластівка”, виконана з тканини молочного кольору в тон дівчачої сукні. А коли хор заспівав веснянок, купальських, обрядових пісень — то виявилось, що звучання його таке ж аристократичне й досконале, як вишуканий одяг. І це було фантастично!

Бренд **Natli Datzka** (дизайнерка **Наталія Дачко** спільно з дизайнеркою головних прикрас **Мілою Веденєвою**) представили колекцію “Наша Іванка”. Її характерна риса — авторська техніка “нашиванка” з використанням елементів ручної вишивки, мережива, тасьми, шнурів і багато іншого. Багатогранність, яскравість форм і кольорова палітра створюваних образів надає легкість і гармонію кожному з них, підкреслюючи індивідуальність кожного. Використовуються виключно натуральні тканини. “Нашиванка” може використовуватися як на свята, так і для повсякденного носіння. На переконання дизайнерки, у кожній шанувальниці українського стилю в одязі повинен бути такий ефектний і вишуканий елемент гардероба. Особливість сукні-нашиванки в тому, що не лише має святковий вигляд, а й дуже комфортна, легко поєднується зі спортивним стилем, водночас доповнюється віночками, намистом, йому пасують кашкети, капелюхи, кросівки й рюкзаки.

Стилізований сучасний одяг бренду **Elise’** (дизайнерка **Єлизавета Романенко**) оздоблено ручними вінтажними вишивками, натуральним мереживом, окса-

митовими стрічками, шовковими китицями тощо. Кожну річ дизайнерка створює в єдиному екземплярі навколо неповторної ручної вишивки. Одяг **Єлизавети**, створений лише з якісних тканин і фурнітури, вартий того, щоб стати сімейним скарбом української родини і передаватися у спадок. Моделі представили також прикраси майстрині **Марії Якимчук** у техніці виточеного вуз-

ликового мережива фріволіте, що привнієється до ювелірної майстерності. Українська ручна вишивка в поєднанні з яскравими натуральними тканинами та сучасними тенденціями моди створюють новий, неповторний стиль в одязі — вишуканий і водночас дуже зручний у динамічному сьогоденні.

Дизайнерка **Анна Хруленко** та її колежанка **Анастасія Кривуца** працюють на перетині двох культур — ісламської та традиційної української. І зараз вона представить нам це поєднання. **Анна** — випускниця академії стилю і дизайну **Андре Тана**. Неодноразова фіналістка і лавреатка призорових місць Міжнародного конкурсу дизайнерів “NEW FASHION ZONE”, учасниця XIX конкурсу модного одягу “Автограф Kyiv FASHION”, лавреатка конкурсу модного одягу в номінації **NEO**. Її колега **Анастасія Кривуца** робить лише перші кроки в дизайні, вона учениця 11 класу, але вже зараз впевнена, що присвятить своє життя дизайну одягу. Колекція **Анни Хруленко** та **Анастасії Кривуци** демонструє гармонійне поєднання різних культур та традицій на основі українського народного вбрання.

Своє натхнення дизайнерки брали в часах Київської Русі та XIX-XX століттях, коли жінки прагнули ховати своє тіло, і це стосувалося представниць як давньоруської, так і кримськотатарської аристократії. Мета цієї колекції — показати жіночу натуру скромною, але водночас гідною та витонченою.

Колекція створена з 40-50 метрів льону. Усі інші тканини стоків або перероблені, перекроєні з секонд-хенду. Над деякими зразками доводилося працювати до 5 днів. Колекція екологічна, залишки виробництва після спецпереробки будуть використані повторно. І це дуже суттєвий акцент — зберегти, не дати пропасти, вдихнути у давню річ нове життя, використавши хоча б якийсь збережений елемент.

Ставши вже надбанням історії, V Всеукраїнський фестиваль етнічної моди — етно-фешн-шоу “Аристократична Україна”, продемонстрував нашу багату спадщину, зацікавлення традиційним українським народним одягом, невечірні можливості використання етніки в сучасних костюмах і сукнях.

Цього року вирішено було не визначати переможниць, бо кожна учасниця Фестивалю була настільки самобутньою, яскравою, творчою, талановитою, що вибрати найкращу було неможливо. Усі одержали Дипломи, які засвідчили участь в аристократичній культурній події творчих аристократок сучасної української моди. Свято супроводжувала спеціально підібрана до кожного показу моделей музика. Щира вдячність організаторам Фестивалю: засновниці **Ользі Богомолець**, директорці **Музею Домашньої ікони** **Юрію Рудницькому**, івент-менеджерці **Наталії Флюх**, директорці історико-культурного комплексу “Замок Радомисль” **Оксані Кіптяк**, завдяки яким свято проведено на найвищому рівні.

Галина ДАЦЮК

На фото: миттєвості свята

Едуард ОВЧАРЕНКО

Вісімдесят сьоме побачення з оперетою

Відкрився 87-й театральний сезон Національної оперети України. Першим акордом нового сезону став святковий Гала-концерт в оновленій глядацькій залі театру після масштабної реконструкції, що була здійснена вперше з 1902 року.

Напередодні старту сезону традиційно відбулася зустріч керівництва театру з представниками ЗМІ.

– Віримо, що в новому сезоні будуть здійснені всі заплановані проекти, – наголосив генеральний директор – художній керівник театру, народний артист України **Богдан Струтинський**. – Цьогоріч Національна оперета України перемогла в конкурсі з відбору мистецьких продуктів, для реалізації яких передбачається надання фінансової допомоги з бюджету міста Києва. Буде здійснена постановка драматичної опери “Амадеус” на музику В. А. Моцарта за мотивами п’єси “Амадей” Пітера Шеффера. Постановку вистави здійснить режисер Максим Голенко. За підтримки Українського культурного фонду та British Council відбудеться концерт “Автентична британська музика. Бірмінгем-Київ”. У планах – спільна постановка з італійським режисером Маттео Спіацці музичної вистави “The Ball”. Особисто я працюватиму над реалізацією нової версії класичної оперети Імре Кальмана “Сільва”.

У цьому сезоні Національна оперета України продовжить роботу над створенням вистав для незрячих та слабкозорих людей і планує показ ще двох вистав з аудіодискрипцією: “Сім’яка Адамсів” та “За двома зайцями”.

Свого часу ми заявили, що є театром широкого профілю, який займатиметься не лише жанром оперети, а й пробуватиме досліджувати оперу, мюзикл, відкривати нові для України імена, назви, які вже добре знані у світі. Все це є в новому гала-концерті, де представляємо кілька прем’єр. Дві частинки нашого гала-концерту – це проба пера на те, що хотілося б поставити в майбутньому.

Два тижні перед відкриттям сезону був насичений період. Ми взяли участь у трьох фестива-

лях, один із них – “Андріївський узвіз”. Чотири роки тому у нас з’явилася ідея проводити концерти на балконі Андріївської церкви, а нині це вже хороша традиція.

Важливою складовою нашого театру є міжнародна діяльність. Мали поїздки до Польщі з проектом “10 тенорів”. Загалом виступали в цій країні понад 300 вечорів. Щасливий, що маємо таких партнерів. Нині у нас в гостях перебуває Євразійська асоціація театрів. Готуємося до поїздки в Португалію, яка має відбутися в жовтні. Якщо не завадять карантинні обмеження, то матимемо спільний концерт у Будапештському театрі оперети та мюзиклу імені Імре Кальмана.

Окремо проводимо концертну діяльність. Маємо понад 10 брендів: “Штраус в опереті”, “Вечір

мюзиклу”, “Музика з кінофільмів”, “Тобі, коханій”, “Музика сердець”, “Симфонія осені”, “Україна в піснях та романсах” та ін. Частину аранжування робимо самі. Це дуже хороша лабораторна робота, яка тримає акторів та диригентів у тренді.

Весь творчий колектив з великим натхненням і радістю готується до зустрічі з глядачем. Ми віримо, що глядачі Національної оперети України – найвідданіші і найщиріші у світі.

Виконувач обов’язків головного диригента, заслужений діяч мистецтв України Сергій Дідок висловив сподівання, що сезон буде багатим на прем’єри, які матимуть шалений успіх і високу оцінку українського глядача.

Головний хормейстер, заслужений діяч мистецтв України Ігор Ярошенко зазначив, що

попереду у театру багато нових проектів, особливу увагу звернув на майбутній концерт британської музики та виставу на музику Моцарта. За словами головного художника театру, народного артиста України Олександра Білозуба, дуже важливо, що колектив зустрічає новий сезон у хорошій творчій формі. А головний балетмейстер, заслужений артист України Вадим Прокопенко згадав про участь театру в дуже

цікавому і потужному фестивалі “Опера-фест”, що відбувся у Тульчині, на якому було 14 тисяч глядачів і ще близько 24 тисяч дивилися його онлайн. Він також анонсував нову програму театру, що матиме назву “Вальс”.

Цього вечора на глядачів чекала шоу-програма, що охоплювала всю палітру стилів і жанрів, в яких працює сучасний музичний театр європейського зразка. На глядачів чекали прем’єри і номери з найулюбленіших оперет та мюзиклів на музику Ж. Оффенбаха, І. Кальмана, Й. Штрауса, В. А. Моцарта, Г. Доніцетті, В. Монті, Ф. Легара, Дж. Россіні, К. Портера, Е. Л. Веббера, К. М. Шенберга тощо.

Бурхливими оплесками глядачі зустрічали своїх улюблених виконавців – народного артиста України Ігоря Левенця; заслужених артистів Валерію Туліс, Галину Грегорчак-Одринську, Олену Арбузову, Тамару Ходакову, Анатолія Погребного, Любов Доброноженку, Асю Середу-Голдун, Володимира Одринського та багатьох інших.

Святкова програма створила чудовий настрій та зарядила глядачів неймовірною енергією на весь сезон. А гала-концерт став яскравим стартом 87-го сезону театру оперети та знаковою подією в культурному житті країни.

СЛОВО Просвіта

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць
на 3 місяці

21 грн 43 коп.
61 грн 29 коп.

на півроку
на рік

115 грн 58 коп.
225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,

Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

